

ԱՎԵԴԱՔԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԲՐՈՆԱԿԱՆ, ՌԻՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople.

ՀԱՏՈՐ 42.

4. ՊՈԼԻՍ ԱՊՐԻԼ 5, 1913

ԹԻԻ 14

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ա. Եր. Ա. Պ. ԵՍԱԻՈՆԵԱՆ 313

ԽՐԲԱԴՐԱԿԱՆ

Ոգեկարգութիւն 314

Սբ. Դիրքը չորասնեղու պատճառներ 315

ԿՐՈՆԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

«Դասաւորիկ» ՎԵՐ. Յ. Ա. ՃԷՃԻՋԵԱՆ 317

ԴԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ԴՐԱԿԱՆ

Ներածութիւն Առ Կողմացի թռչիկ . . . ՎԵՐ. ԱՐԹՂԸՐ Գ. ԲԱՅԸՆ 320

Բանկրոսի Երգը (նշանաւոր) Թարգմ. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ 322

«Բանկրոս» (") Թարգմ. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ 322

ՏՂԱՅՈՅ ԷՋԸ

Կաղ Իշխանիկը ՄԻՍԻՍ ՄԻԼԸՔ ՔՐԷՅՔ 322

ՅՕԴՈՒՍԾԱԴԻՐՆԵՐՈՒ ԲԱԺԻՆ

Շաբաթ քե Միաշարքի ՎԵՐ. Կ. Յ. Յ. ՍԻՆԱՆԵԱՆ 324

Քիւրճիւքանի Հայ Առեւ. գործը ԲԵՆԻԱՄԻՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ 326

Մարկոսի Առեւարանը Զեյթունի գաւառա-
բարքաւով ԼԵԻՈՆ ԽԱԶԱՏՈՒՐԵԱՆ 327

Վեր. Տր. Էսռըրս Բիկը ԱՐՇԱԿ Կ. ԹԻԹԻՒՆՃԵԱՆ 329

Հայ կեանքը Հ. ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ 330

ՄԵՐ ԴՈՒՆԸՆԵՐԸ

Կոստանդնուպոլսոյ եւ Անարպիս գոյեւ-
ներէ յարեր 332

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ 333

ՀԱՏԸ 40 ՓԱՐԱ

4. ԵՒ Մ. Յ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ, ՄԱՀՄՈՒՏ-ՓԱՇԱ

ՔԻԻՐՔՃԻ ԽԱՆ

4. ՊՈԼԻՍ

روادپر هفته‌لق غزته — در سعادتده بايبل هاوسده — مدير مسئول - صمويل ق. هاروتيونيان

ԱՒԵՏԱԲԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

Խմբագիր՝ ՎԵՐ. ՏՐ. Ֆ. ՈՒ. ՄԷԲԱԼԼՍ

Պայտը Հառա, Կ. պոլիս, Թուրքիա

THE AYEDAPER AN ARMENIAN WEEKLY

EDITOR REV. F. W. MACALLUM, D. D.

American Bible House, Cons | ple., Turk

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ	
Տարեկան բաժնեգին	40 Դահեկան
Ստերիկայի համար	2 Տոյար
Անգղիոյ »	8 Շիլին
Ուրիշ երկրներու համար	10 Ֆրանկ
Ձեռքի համար 40 փարա	
Ծանուցման գիւմերը չարաւոր	

TERMS	
An. Subscrip.	Ps.
U. S. A.	8
England	Shils.
Other countries	Frs.
—o—	
Single Copy 40 Paras	
—o—	
Advertising rates on application	

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԱԶԴԵՐ

Այս առիթով կ'ուզենք յիշեցնել մեր հին բաժանորդներուն որ հաճին անմիջապէս նորոգել իրենց բաժանորդագրութիւնը. այդ կերպով մեծապէս օգնած պիտի ըլլան մեր թերթի առաքումի կանոնաւորութեան:

Թերթիս ներկայ տարուան առաջին, հինգերորդ և վեցերորդ թիւերը սպառած ըլլալով կը խնդրուի ամէն անոնցմէ, որոնք պէտք չունին այդ թիւերուն, զրկել խմբագրութեանս, որ պատրաստ է ուղղաւոր ուրիշ որեւէ թիւ մը զրկել անոր տեղ:

Ծնողքներու, վարժարանաց անօրէններու և Կիրակնօրեայ Դպրոցներու տեսչութեանց ժամանակը ուղարկութիւնը կը հրաւիրենք մեր ԱՒԵՏԱԲԵՐ ՄԱՆԿԱՆՅԻՆ վրայ և կը սպասենք որ հաճին ամէն ջանք ընել զայն աւելի տարածելու համար: Տարեկան բաժանորդագրինն է ամէն տեղի համար 6 դահ. արծաթ: Եթէ մէկ հասցէի 15 օրինակ զրկուի՝ իւրաքանչիւր օրինակը 5 դահ. հաշուելով միայն 75 դահ. կը պահանջուի. իսկ 1 Օսմ. ռակիի փոխարէն, նորէն մէկ հասցէի, 25 օրինակ կը զրկուի:

ԱՄԵՐԻԿԱՆ ՏՈՒՆՈՒՅԷՆ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՊՐՈՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՓԱՂԱՓԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople.

ՀԱՏՈՐ 42.

4. ՊՈԼԻՍ ԱՊՐԻԼ 5, 1913

ԹԻԻ 14

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱԴՐԻԱՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՎԵՐ. Ա. Պ. ՇՄԱՒՈՆԵԱՆ,

Անկումը

Անցեալ շաբթուան մեծ դէպքը Ագրիանու-
տոյց անկումն էր: Գիտնալով հանգիստ թէ
աշարուած քաղաք մը, որքան ալ քաջ ու
արտար բանակի մը պաշտպանութեան յանձ-
նուած ըլլայ, վերջ ի վերջոյ կ'աւազուի պատ-
արտուած է պաշարի և ռազմանիւթի սպառ-
ման պատճառաւ, Շիւքրի փաշայի յամառ և
հերոսական դիմադրութիւնը կարծես տեսակ
մը զգացում յառաջ բերած էր թէ տակաւին
պիտի դիմանայ նշանաւոր բերդաքաղաքը:
Թերեւս կարծողներ ալ կային թէ քանի որ
Եւրոպական դիւանագիտութիւնը արդէն որո-
շած էր Ագրիանուպոլիսը Պուլիարներուն տալ՝
այս վերջինները պիտի չփորձէին յարձակու-
մով և ահագին զոհաբերութիւնով դրասել ինչ
որ արդէն իրենցը կրնային նկատուի: Այդ նոյն
Եւրոպական դիւանագիտութիւնն էր սակայն
որ կերպով մը անհրաժեշտ դարձուց այն զոր
իր թէ տեւորիչ դարձուցած էր: Միջամտու-
թեան նոր ձեւնարկ մը կը պատրաստուէր,
մեծ պետութիւնները կ'առաջարկէին պատե-
րազմիկներուն ընդունիլ կարգ մը պայմաններ
իր իմ հաշտութեան բանակցութեանց: Պուլ-
իւր հիմ հաշտութեան բանակցութեանց, որու
փութարէն պիտի պահանջուէր որ ետ քաշուի
Ռուսոթմայէն և Մարմարայէն և հրաժարի պա-
տերազմական տուգանք մը պահանջելէ: Ֆէր-
տինանտ թագաւորին կառավարութիւնը, զգա-
լով թէ այդ պայմաններուն ներքեւ բանակցու-
թեան մասնկող անկարող պիտի ըլլայ ապահովել

իր կարգ մը պահանջները, ճիշդ մը ընել որոշեց
յափշտակելու այն զոր Եւրոպան իրեն տալ կը
խոստանար կէս մը իրը հոսիք: Զօր. Սալսֆ
յաջողեցաւ սպասել Մ. Կէշսֆը դիւանագի-
տական անհաճոյ կացութիւնէ մը: Դիրքերը
փոխուեցան երէկոքնէ այսօր: Երէկ Լոնտոն
կը պատրաստուէր ըսել Սաֆիայի, «Ինչ պիտի
ստա մեզի Ագրիանուպոլիսը փութարէն» Այսօր
Սաֆիա կարող է ըսել Լոնտոնի, «Ինչ կու տաս
մեզի Ռուսոթմայի փութարէն»

Թեոփիլոսի ձայնը

Բայց մենք կ'աճապարենք քիչ մը, խնդիրը
զեւ հող չեկաւ, ոակարկութիւնը սկսած չէ:
Մ. Կէշսֆ պիտի հաճի սպասել քիչ մը. Զօր.
Սալսֆ իօսք առաւ և ոտքի վրայ է տակա-
ւին. Պուլսոյ մէջ իսկ սուր ահանջ կրողները
Չաթալճայի կողմէն ձայնիւ մը կը լսեն որ ան
մարդուն ձայնին կը նմանի: Եւ այդ ձայնին
քաջաբար կը պատասխանէ Թուրք մամուլը:
Թանկեւ կ'ըսէ. «Բանի որ Չաթալճայի դիմերը
խղուած չեն, մենք պիտի չհպատակինք մեր
թշնամիներուն կամքին» Ագրիանուպոլիսոյ
անկումը յուսահատութեան չմտնեց բոլոր
Ուսմանցիները: Եթէ զաշնակիցները կը փափա-
քին պատերազմը շարունակել՝ կրնան վստահ
ըլլալ թէ այս կողմն ալ պատերազմելու յօ-
ժարութիւն յայտնող քաջիւր կան: Թուրք
զինուորական մամուլէտ մը հաշիւ կ'ընէ թէ
Ագրիանուպոլիսոյ անկումի հազիւ 30,000 հո-
գինոց Պուլիար բանակ մը տրամադրելի պիտի
ըլլայ Չաթալճայի կողմէն յարձակում փոր-
ձողներուն օգնելու, թէ պաշարման թնդանօթ-
ները սողին բերել և տեղաւորել զժուարին
ձեւնարկ մը պիտի ըլլայ և ժամանակի կը կա-
րօտի, թէ ամբողջները անառիկ կը նկատուին
և պիտի կրնան ետ մղել ամէն յարձակում:

Պուշկար սպարապետը անշուշտ նկատի պիտի առնէ այս կէտերը և, եթէ համամիտ գտնուի, թերեւս վերջապէս դարձեալ տեղի տայ գիււհադէտներուն:

Ղազի Եիւրի փառաւ

Ինչ որ ալ ըլլայ Ազրիանուպոլսոյ անկման ռազմական ու քաղաքական արդիւնքը, կարելի չէ հիացում չյայտնել քաջարի հրամանատարին, Եիւրի փաշայի, հոն ցուցուցած գիւհադէտական դիմադրութեան վրայ: Մենք այս սխեմաներուն մէջ միշտ նոյն դադափարը յայտնած ենք պատերազմի մասին և համոզումնիս փոխելու պատճառ մը չունինք, սակայն դատապարտելով հանդերձ պատերազմը՝ ստիպուած ենք ընդունել թէ ղինուորական առաքինութիւններ կան որոնք հիւսնալի են պարզապէս: Իրեն յանձնուած գործը հաւատարմարար կատարողը դովիստի և փառքի արժանի է: Եիւրի փաշա ամբողջ հարկը յիտուն և մէկ օր արտաքին ամէն յարաբերութենէ խզուած, կրակէ չըջանալի մը մէջ փակուած, հսկայ բանակի մը և մեծ քաղաքի մը վիճակին և կեանքին պատասխանատուութեան ներքեւ, անձնուիրութեան և սովորութեան այն պիտի օրինակ մը տուաւ և վերջապէս այնքան սուղ ծախսեց իր գերքը որ ռազմիկներու մէջ յիշատակուելու իրաւունք պիտի ունենայ որքան ժամանակ որ յիշատակուին ռազմիկները:

Բերդաքաղաքին անկման ժամանակ լուր ելաւ թէ Եիւրի փաշա իր բանակին պարտութիւնը անմեղութեան պէս կրակի տուած է քաղաքը և ինքզինքը իր հետեւորդ սպաներուն հետ միասին օդը հանել տուած է: Բարեբաղդաբար չուտով երեւան ելաւ թէ անհիմն են այս զրոյցները: Եիւրի փաշա, իր հինգ ամսուան անվեհեր դիմադրութեամբը արդէն իսկ ապահոված էր իր համբաւը և պէտք չունէր թատերական վախճանի մը որպէս զի անուանի հանդիսանար ղինուորական տարեգրութեանց մէջ: Անձնատպանութիւնը յիմարներու և վախկտաներու գործ է ընդհանրապէս, և Եիւրի փաշա կ'ապրի, կը պահէ իր սուրը և տէր է իր պատուին:

Պահակներ

Երբ այսպէս զօրավարին իրեն արժանի յարգը և պատիւը կ'ընծայենք սիրայօժար պէտք չէ մոռնանք նաեւ թէ պատիւի և յար-

գանաց արժանի են նաեւ շատ ու շատ ուրիշներ որոնց անունները չտուեցան և պիտի չլսուին երբեք և որոնք սակայն վիճակակից էին իրենց վերին հրամանատարին և միեւնոյն առաքինութիւնները ի հանդէս բերին այդ տարաբաղդ բերդաքաղաքին պաշտպանութեան հարկու գործին մէջ: Հայրենի տունէն և օճախէն հեռի անսուղ և դաւկահար, հրացանը ուսին, ձիւնին բուքին և փոթորիկին, հուրի, սուրի և ուժմարի դէմ պահակ կանգնող յետին ղինուորն ալ իր պարտքը կատարեց, իր գերքը պաշտպանեց, իր պատիւին արացաւ:

Հայ Եկեղեցական մը

Եւ դարձեալ մեղք պիտի ըլլար մոռնալ թէ միայն ղինուորներ չէին որ դաւիններու արժանացան այդ մահու վայրին մէջ: Ով գիտէ քանի՝ քանիներ, այլեր, կլններ և աղաքներ, աշխարհէն անջատուած, լքուած և անմխիթար, ինչ տառապանքներու տակացին, ինչ հերոսութիւններ ցուցուցին, ինչ անձնուիրութեամբ ապրեցան և մեռան ալ գուցէ և մոռցուեցան: Եւ հպարտութեամբ կը յիշենք թէ այս բաղմաթիւ ոչ-պատերազմիկ հերոսներուն մէջ կը գտնուի նաեւ Հայ Եկեղեցական մը, տեղւոյն Առաջնորդ Ղեւոնդ Վարդ. Դուրեան: Մեր լսածին նայելով այս համակրելի եկեղեցականը հրաւիրուած է պաշարումէն առաջ թողուլ իր թեմը և Պոլիս գալ, սակայն ան ընդունած չէ այդ հրաւերը՝ նախապատիւ համարելով իր հօտին մէջ մնալ, ինչ որ ալ ըլլայ արդիւնքը: Եւ պաշարման և սովի և տառապանքի երկար օրերուն մէջ իր ժողովուրդին հետ ապրող, անոնց զրկանքի և վիշտի ընկեր ըլլալու յօժարող, Յիսուսի արժանաւոր այս աշակերտին մեր եղբայրական ձեռքը կ'երկարենք, անոր վրայ մեր հիացումը կը յայտնենք և Աստուծոյ օրհնութիւնը կը հայցենք:

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Ո. Գ. Ե. Հ. Ա. Բ. Յ. Ո. Ի. Թ. Ի. Ի. Ն.

Ամէն ընթերցողի պարտքն է անկախ մտածութեան ունակութիւնը մշակել: Զօրաւոր հակում մը կայ իրեւ ճշմարիտ ընդունելու ինչ ինչ բաներ, լուր սա պատճառով որ զըրուած կը դառնանք զանոնք գիրքերու կամ թերթերու մէջ: Սովոր ենք նաեւ այնպիսի գիր-

քեր կամ յօդուածներ կարգաւ որ մեր գաղափարներուն համաձայն են այնինչ խնդիրներուն վրայ: Ընդհանուր քննարկումը նկատմամբ այս թէ՛ ընտանիք է, թէ՛ ուղիղ: Կրօնասէր մարդ մը ընդհանրապէս շատ ցամաք ու անշահական կը դանդաղանայ անկրօն գրութիւնները կամ հրատարակութիւնները: Միւս կողմէ սակայն աղէկ չէ բոլորովին անտեսել թէ ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ մեր սովորական մտածութեան սահմաններէն դուրս: Մեր անձնական գաղափարներէն տարրեր կամ թերեւս իսկ անոնց հակառակ նոր գաղափարներ ներկայացնող յօդուածներու ընթերցումը աղէկ բան է, գէթ երբեմն: Ատով գրեթէ կը բռնադատուինք քիչ մը մենք մեզի մտածել:

Սակայն անկախ մտածումը քննելի նիւթին վրայ ծանօթութիւն կը պահանջէ: Ծանօթութիւն որոնելու և ընտրելու մէջ ալ անկախութիւն հարկ է դարձեալ: Մեր անմիջական ծանօթութեան սահմաններէն դուրս դանդաղ խնդիրներու մէջ խմատութեամբ ընտրելու ենք մեր առաջնորդները, եթէ մոլորիլ չենք ուղեր:

Մեր չեչուի ուզածին իրեւ օրինակ առնենք. ոգեհարցութեան խնդիրը: Այս հարցը 1848էն ի վեր շատ ուշադրութիւն գրաւեց և շատ գիրքեր գրուեցան անոր վրայ: Այդ գիրքերէն ոմանք գրուեցան հաստատելու նպատակով հիմնաւորութիւնն այս գրութեան, որ իրեն յարողներէն շատին մոտաց մէջ կրօնի տեղը բռնած է կարծես: Ուրիշ գիրքեր կը նշուակեն այն խորագրութիւնները զորս ոգեհարցներ ի գործ կը դնեն ոգեկան աշխարհէն ստանալու համար իրենց կարծեցեալ յայտնութիւնները: Դարձեալ ուրիշ գիրքեր կան որ զուտ գիտական տեսակէտով գրուած են: Այս երրորդ դասակարգի գիրքերուն հեղինակները հոգ տարած են ոգեհարցութեան վերաբերեալ երեւոյթները հետազոտել այն խնամով՝ որով պիտի հետազոտէին գիտական գննութեան ենթարկելի ուրիշ սեւէ երեւոյթներ: Բացարձակ անկողմնակալութեամբ և կատարեալ անկեղծութեամբ ձեռնարկած են ճշմարտութիւնն ի վեր հանել: Բացորոշ է թէ գիտական այդ հետազոտութիւնները ամենալաւ առաջնորդութիւնը կ'ընծայեն այս հարցին ուսումնասիրութեան մէջ: Արդ այդ հետազոտութիւնները

հաստատած չեն ոգեհարցներու յաւակնութիւնները ննջեցեալներու հետ հաղորդակցելու և անոնցմէ պատասխան կամ պատգամ ընդունու մասին: Բաւական զեղչ պէտք է ընել ի հաշիւ խարէութեան, պատրանքի և կախարչութեան: Այնուհետեւ մնացեալ ապացոյցի ճշմարիտ քանակին համար բոլորովին առ առաւելն սա է թէ երեւոյթներ կը պատահին զորս կարելի չէ մեկնել ծանօթ պատճառներու միջոցով: Սակայն այս շատ տարրեր բան է անմարմին ոգիները կամ մարմնէն անջատեալները իրեւ անծանօթ պատճառը ցոյց տալէ: Այդ անարդարանալի եղբայրացութիւն է տուեալ ապացոյցները նկատելով: Քնածութիւն, հեռակրութիւն, թերագրութիւն և ենթադրականութեան աշխարհին պատկանող ամէն այսպիսի հարցեր շատ անկատար կերպով ծանօթ են դեռ: Յոյժ հաւանական է որ աւելի կատարեալ գննութեամբ ու հետազոտութեամբ, մասնաւոր ի մասին մարդկային ենթադրականաց կեանքին, օր մը կարենանք ընտելանալ պատճառներով մեկնել ոգեհարցութեան բոլոր այն երեւոյթները, որոնք ոգիներու գործողութեան կը վերագրուին առ այժմ:

Բանն այսպէս ըլլալով, հոգիի անմահութեան այն փաստերը որոնք ոգեհարցներու յաւակնութիւններուն վրայ հիմնուած են՝ չեն կրնար համոզիչ նկատուիլ այնպիսի մարդու մը համար որ տեղեակ է իրողութիւններուն: Ուրիշ փաստեր կան անվիճելի վաւերականութեամբ, մասնաւորապէս Գրիտտուի յարութիւնը, որոնք լատաղցն հիմը կը կազմեն մեր հաւատքին ի մասին անմահութեան: Առանց պատճառի չէ որ Սր. Գրիքը հաւատացեալին կ'արդելէ վնասել չնշող ու քրթմնջող վնասներ, որոնք մեղեանքներու հետ հաղորդակցիլ կը ձեւացնեն: Այսօր իսկ այսպիսի ընթացքի մը ազդեցութիւնը նկատազրի վրայ՝ անբաղձալի է, ի բաց տուեալ թերեւս սա պարագան որ լիովին սպառազինուած գիտուն հետազոտիչներ ճշմարտութիւնը կը փնտռեն անվիճելի կերպով:

ՍՐ. ԳՐԻՔԸ ԶՈՒՍԱՆԵԼՈՒ ՊԱՏՃԱՆԵՐ

Կը վախճանք որ անուրանալի է թէ Գրիտտունայ անունը կրող շատեր կան որ Սր. Գրիքը չեն ուսանիր: Թերեւս ատենն անդամ մը գլուխ մը կը կարգան կամ չեն կարգար, սակայն իրենց անծանօթ է Սր. Գրիքը ուսումը, իրական, ջերմեռանդ և լուրջ ուսումը: Եթէ

այս գիրքին ուսումը այնքան կարեւոր է, ինչպէս մեր մէջ այնքան քիչ ուշադրութիւն կ'ընծայուի անոր շատերու կողմէ:

Հաւանօրէն առաջին պատճառը որ պիտի արուէր, եթէ հարցնէինք մենք, սա պիտի ըլլար թէ բազմապատիկ պարտականութիւններով ծանրաբեռնուած արդի կեանքի յորձանքին մէջ ժամանակ չկայ Սր. Գիրքը ուսանելու: Մարդս ստիպուած է թերթերը կարդալ, աւտոնցմէ զատ կան ուշադրութիւն պահանջող ուրիշ գիրքեր, քաղաքական, պատմական, գիտական, բանաստեղծական, ստանց յիշատակելու վիպական այն բազմաթիւ հատորները որոնք այնքան գիւրամատչելի են հիմա: Բոլոր ասանքը կը միտին Սր. Գրոց տեղը դրաւ: Ամէնուն համար ժամանակ չկայ, ուստի միակ գիրքը որ ամէնէն առաջ ու գլխաւորապէս կարդացուելու էր՝ երկրորդական գիրքի մը կը դատապարտուի: Մենք միշտ ժամանակ կը գտնենք ընելու ինչ որ խելապէս կ'ուզենք ընել:

Ուրիշ պատճառ մը Սր. Գրոց մէկ քանի մասերը հասկնալու դժուարութիւնն է: Հին գիրք է այն, մեր ժամանակներէն շատ տարբեր ժամանակներու և տարբեր փողովորդի մը մէջ գրուած: Հիմա ընդհանրապէս անոր թարգմանութիւնները կը կարդանք, որոնք ի հարկէ նոր յաւելուած մը կը բարդեն այս դժուարութեան վրայ: Տարբեր մեկնութիւններ կը տրուին և անոնան շատ հայեացքներ կը պարզուին դանազան գիրքերու և համարներու վրայ: Սակայն այս իրողութիւնները, փոխանակ Սր. Գիրքը չուսանելու պատճառ ըլլալու, կարծես զայն ուսանելու ամենաազօրաւոր պատճառներէն մին կը կազմեն: Եթէ ամբողջովին գիւրին ըլլար գիրքը, անխնամ ընթերցում մը կը բաւէր սպասել անոր իմաստը: Թաքուն գանձը պէտք է փնտռել և ի լոյս հանել, բայց այդ կը պահանջէ շատ աշխատանք: Սակայն թիւրիմացութեան ատիթ չտալու համար յարենք թէ Սր. Գիրքը այնքան իրթին գիրք մը չէ վերջապէս որքան կ'երեւակայեն շատեր: Հասարակ խելքի տէր ոեւէ անձ կարող է գիւրաւ ըմբռնել գիրքին գլխաւոր գաղափարները և վարդապետութիւնները: Իրօք շատեր կան որ Սր. Գիրքին կ'առարկեն՝ լեզուին այնքան պարզ ըլլալուն հա-

մար: Մենք չատ անդամ այս առարկութիւնը կը լսենք Մահմետականներէն, որոնք յոստախաբ կ'ըլլան տեսնելով թէ կրնան գիւրաւ կարդալ զայն: Հարկաւ անոնք վարժուած են հաւատալ թէ Աստուծոյ եկող գիրք մը իր Աստուածային ծաղումը պիտի ապացուցանէ լեզուին պերճութեամբ ու իրթնութեամբ:

Բայց ուրիշ պատճառ մը կայ որ հաւանօրէն ամէն ուրիշ աւելի կը մօտենայ ճշմարտութեան: Սր. Գիրքը զԱստուած կը փառաւորէ և անոր հնազանդելու գիրքի մէջ կը գնէ մարդը: Կը պնդէ Աստուծոյ սրբութեան վրայ և նոյնը կը պահանջէ ամէն անոնցմէ որ անոր կը մօտենան: Սր. Գրոց ոչ մէկ համար ունի անձի քաջակերութիւն կուսայ յուսալու թէ կարող է ինք անպատիժ մեղանշել: Աստուծոյ սէրը յայտնուած է արգարիւ, բայց այդ սէրը կը պնդէ մերժել ամէն ինչ որ չար ու թիւր է մարդկային կեանքի մէջ: Արդ ողջամիտ ունի մարդ գիտէ թէ այս ուղիղ գիրք է, և արդարեւ միակ ուղիղ գիրքը: Բայց երբ այս հրահանգները չեն յարգուիր, երբ մեղքը կը թոյլատրուի և մինչև իսկ կը փայփայուի սրտի մէջ, այն ժամանակ Սր. Գրոց ընթերցումը և մանաւանդ ուսումը մնայուն յանդիմանութիւն մը կ'ըլլայ: Սր. Գրոց տեսքն իսկ անհաճոյ կը դառնայ զանց անուած պարտականութիւններու յուշարար և մեղաց կեանքի մը վտանգին աղգարար ըլլալուն համար: Այդ պատճառով է որ շատեր կը լքանեն Սր. Գիրքը: Կամ կը յաւակնին հաւանալ անոր, կամ կը փորձեն թերեւս անոր աղգեցութիւնը վիճաքնել աշխարհի մէջ: Ճիշտ ինչպէս կարելի էր որ մէկը Գրիխտտի, երբ դեռ երկրի վրայ էր, ներկայանար ու չյայտնուէր իր ճշմարիտ նկարագիրը, նոյնպէս անկարելի է որ մենք ուսանինք Սր. Գիրքը ու մեր կեանքերը ամբողջովին լուսաւորուելով չջուցենք մեզի թէ ինչպէս ենք Աստուծոյ առջև: Այն մարդուն համար, որ հաշտուած է Աստուծոյ հետ և Աստուծոյ անձնատուր կ'ըլլայ սիրալիւ հնազանդութեամբ, զօրութեան ու օրհնութեան աղբիւր է ներքին վիճակի այլ յայտնութիւնը: Իսկ անդարձ մեղաւորին համար է գործողութիւն մը, որմէ խոյս տալ կը փորձէ՝ զանց ընելով գործածել այն միջոցները որոնցմով իր ճշմարիտ վիճակը պիտի յայտնուէր իրեն: Սր. Գիրքը չուսանելու ուրիշ

պատճառներ ալ կը տրուին : Բայց եթէ խնամով ու անպառնալիք քննուին, պիտի տեսնուի թէ անոնք ալ ճիշտ հակառակն ընելու պատճառներ են : Ոչ մէկ պատճառ կրնայ արդարացիւ Սատուծոյ Խօսքին զանցառումը :

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

«ԴԱՏԱԻՈՐԻՆ»

ՎԵՐ. Յ. Ա. ՃԵՃԻՋԵԱՆ

«Եւ նոյն քաղաքին մեջ որքանոքի մը կար...»
Դուի. ԺԸ. 3

Անիրաւ դատաւորին առաջին մէջ կը ներկայացուին երեք դէմքեր. — անհամարելի գատաւոր մը, դժնեայ ոտի մը և անօգնական որբուարի մը : Եւ ամէնէն կարկառուն դէմքը որբուարիինն է : Յիտուսի նպատակն է այս առաւել եւրոպայէն թէ «պէտք է ամէն ատեն աղօթք ընել ու չի ձանձրանալ» : Եւ որբուարին կը մատնանշուի իր բաւարար մը անձանձիր աղօթողը :

Ամէն ոք պէտք ունի անձանձրոյթ աղօթելու արուեստը սորվելու : Ամենաբարի հաւատացեալն անգամ պարբերաբար կը փորձուի ձանձրանալու աղօթքէ և վհատելու անոր արդիւնաբարութենէն : Եւ շատեր կան որոնք ամէն ատեն առաւել կամ նուազ անորամադիր են աղօթելու, և կ'ըսեն Յորին պէս, «Թէ որ աղօթք ընենք, ի՞նչ օգուտ պիտի ունենանք» : Արդ աղօթքի օգտակարութեան մասին տալիս խոսքեր կամ ժխտական տեսութիւններ յաճախ յառաջ կու գան գրգռատառներէ ուրոնք գոյութիւն ունին մեր անձին, մեր միջավայրին և կամ մեր առօրեայ փորձառութեանց մէջ : Եւ ամէն մարդու առաջ պարտաւորութիւնն է մաքաւել աղօթքի եռանդը չիջողացնող այս աղակերներուն դէմ : Վասն զի եթէ դադրենք աղօթելէ, կը դադրենք չնչեղէ երկնային այն կենսատու օգը որ անհրաժեշտ է մեր հոգեկան կեանքին պահպանման և զարգացման համար : Առաջին մէջ յիշուած որբուարին կարող եղաւ յաղթել վատեցուցիչ ամէն աղակի, և աննուազ եռանդով յարատեւեց խնդրամատոյց ըլլալ : Եւ Տէր Յիտուս առաւել վերջաբանին մէջ որոշակի կը յանձնարարէ «հաւատք» իբր այն հոգեկան յատկա-

նիչը զոր մարդ պէտք է ունենայ անձանձիր աղօթելու համար : Երրորդեցուց թուղթին մէջ արուած սահմանին համեմատ, հաւատքը «յուսացուած» և «չերեցած» ամենակարեւոր իրողութիւններ յստակօրէն ըմբռնելու կարողութիւնն է : Որբուարին կարող եղաւ յաւատեալաբար աղօթել, վասն զի իր մտքով կ'ըմբռնէր կարգ մը իրողութիւններ որոնք իր եռանդը շարունակ արծարծելու բնոյթն ունէին : Եթէ մենք ալ լինք յիշուած կենսական նմանօրինակ աղակերներու ներգործութեան, պիտի կրնանք «ամէն ատեն աղօթք ընել ու չի ձանձրանալ» : Արդ որբուարին կարող եղաւ յարատեւ աղերսարկու մը ըլլալ, վասն զի նախ, ըմբռնեց իր կացութեան դժուարութիւնը, երկրորդ, գիտակից եղաւ դատաւորի մը գոյութեան նոյն քաղաքին մէջ, և երրորդ համոզում գոյացուց թէ անգուլ թախանձանքի միջոցաւ վերջապէս պիտի ոտանայ իր խրոյսածը : Հարցնենք մենք մեզի, նմանօրինակ ըմբռնում, գիտակցութիւն և համոզում ունինք :

1. Կ'ընդունե՞մք մեր կացութեան դժուարութիւնը : Որբուարին իր կացութիւնը ըմբռնած էր լիովին : Դիտակ էր իր որբուարիութեան : Չէր կրնար մոռնալ այն օրը երբ իր ամուսինը մեռաւ և ինք մնաց անպաշտպան : Դարձեալ, իրազեկ էր սոսիսին գոյութեան : Իր թշնամին ուրուական մը չէր, այլ արեւն և ոտիոր ունեցող անօրէն մարդ մը, որ սրտած էր անիրաւութիւն և զրկանք ընել : Եւ հէք կ'ընէր սկստաւ աղերս ընել վասն զի վերահասու եղած էր իր տաղանդաւոր վիճակին :

Արդարեւ մարդիկ հեշտիւ կ'ըմբռնեն մարդկային կեանքի յատուկ շատ մը դժուարութիւններ : Արտառոյթը սրտառաւելութիւն չի պահանջուիր նշմարելու համար թէ բազմաթիւ մահեր կը պատահին մեր չուրջը և սիրելի անձեր և ցանկալի իրեր հրաժեշտ կ'անեն մեզ : Եւ, բաց սոսիս, կրնանք դիւրաւ գիտակից ըլլալ ոտիսներու գոյութեան մեր չուրջը : Շատ անգամ մարդկային կերպարանք ունին անոնք, բայց միայն չար մարդիկը չեն մեզ խոչտանող ոտիսները : Բնութեան մէջ գործող խորհրդաւոր գործութիւնները յաճախ կը գինուին մեզի դէմ կուտելու և կ'ընկճեն զմեզ : Եւ սոսիսներու հարուածներուն պատճառաւ

հեծողներուն արձակած հառաչները աղօթքներ են՝ բառին լայնագոյն խնայողովը։ Բայց աղօթքի բարձրագոյն տեսակը չէ այս։ Քրիստոնէական աղօթք ընելու համար մարդ պէտք է ունենայ հաւատքի ընծայած սրտանստութիւնը և կարող ըլլայ ըմբռնել ո՛չ միայն իր ֆիզիքական կեանքին դժուարութիւնը, այլ նաև իր բարոյական և հոգեւոր կեանքին անբաղձալի հանգամանքները։

Արդ Սուրբ Հոգիին պաշտօնն է «յանդիմանել մեզ մեղքի համար», այսինքն, չնորհել մեղքի հաւատքի սրտանստութիւնը և յայտնել մեղքի մեր բարոյական կացութեան դժուարութիւնը։ Երանի՛ անոնց որ սգաւոր են իրենց հոգիին առն մէջ պատահած մահերուն համար։ Շատեր պատճառ ունին սուգ ընելու մանկային անմեղութեան համար որ մեռած է, հոգեւունչ փափաքներու համար որ սպաննուած են, բարի սովորութիւններու համար որոնք թաղուած են խոր գերեզմաններու մէջ, և «առջի սիրոյն» համար որմէ կարծես վերջնապէս հրաժեշտ առած են։ Ասոնք աւելի աղետալի մահեր են քան որբեւարիին ամուսնոյն մահը։ Եւ ասիկէ զատ, մեր մէջ ամենագոյն հաւատք ունեցող անձն իսկ չի՝ նշմարել թէ իր քով կը գտնուի ոտխ մը՝ շատ աւելի դժնկայ քան որբեւարին հարստահարող ամբարիշտ մարդը։ Պատուա Առաքեալ կ'ակնարկէ այս ոտխին, երբ կը գրէ. «Արթուն կեցէք, ինչու որ ձեր հակառակորդը (*) Սատանան մոնչող առիւծի պէս կը պտըտի և կը փնտռէ թէ ո՛վ կ'ըլլէ»։ Մարդոց հոգիներուն այս մեծ ոտխին անխժարեր գործունէութեան միջոցով և մեր կամքերուն գործակցութեամբ՝ մեր շուրջը կը ստեղծուին մեր բարոյական կեանքին սպառնացող թշնամիներու լէգէոններ։ Մեր միջավայրը և մեր ետը, մեր շուրջը գտնուած իրերը և մարդերը, և մեր գործքերը, խօսքերը և խորհուրդները ենթակայ են բարոյապէս ապականուելու և իբրեւ ահաւոր ոտխներ ծառանալու մեր առջև։ Ուրեմն, ամէն ատեն աղօթք ընենք, վասն զի մեր մեծ ոտխը և ահաւոր արբանեակ ոտխներուն բազմութիւնը յաբաժամ կը գործեն մեր կործանման համար։

(*) Գրարար թարգմանութեան մէջ ճշգրտէն նոյն «առիւծ» բառը գործածուած է։

2. Դիտելի՞ց եմք իրաւունք ընող Դատարար մը գոյրաբեան։ Որբեւարին ունէր ոտխ մը, բայց նոյն քաղաքին մէջ կար նաև դատաւոր մը։ Ինչպէս ոտխը՝ նոյնպէս ալ դատաւորը ծանօթ էր անոր։ Ան գիտէր թէ դատաւորը կարող էր ջախջախել ոտխը և ի գերեւ հանել անոր նենգամիտ դաւերը։ Դատաւորին անձին մասին այս ծանօթութիւնը ունենալուն համար՝ որբեւարին կարող եղաւ անոր գիմել իրեւ աղերասարկու։

Շատեր այսօր կը հրաժարին աղօթելէ վասն զի աշխարհի մէջ իրաւունք ընող Դատաւորի մը ներկայութեան վստահօրէն գիտակից չեն։ Որպէս զի մարդ կարող ըլլայ աղօթել, բաւական չէ որ ան ըմբռնէ իր ֆիզիքական կամ բարոյական թշուառութիւնը, պէտք է գիտակից ըլլայ նաև թէ ողորմած և արդար Աստուած մը կայ որ կը գործէ մարդոց փրկութեան համար՝ ճիշդ հոն ուր տառապանք և մեղք կայ։

Արդարեւ ներկայ ժամանակի դիտուններուն և խորհողներուն մէջ շատ քիչուոր են անոնք որ բացարձակապէս կ'ուրանան Արարիչի մը գոյութիւնը։ Եւ սակայն շատեր դժուար կը գտնեն հաւատալ աղօթքի արդիւնարարութեան, վասն զի ինչ որ արդի դիտութիւնը կ'ուսուցանէ բնական օրէնքներու տիեզերական տիրապետութեան մասին՝ կը թուի հակասել աղօթքի նկատմամբ քրիստոսի ուսուցածը։ Եթէ Աստուած անյկզի օրէնքներու համաձայն կը գործէ միշտ, կարելի՞ է աղօթքի միջոցառէպքերու ընթացքին մէջ ունէ փոփոխութիւն յառաջ բերել, կը հարցնեն ոմանք։ Այս հարցման «Ոչ» պատասխանել տալուամբ պիտի ըլլայինք եթէ ապացուցուած ըլլար թէ Արարիչ մեկուսացած է իր յօրինած տիեզերքէն, և բնական զօրութիւններու յանձնած է աշխարհի կառավարումը՝ բնական անփոփոխելի օրէնքներու համաձայն։ Սակայն դիտութիւնը որ կը մասնանշէ բնական զօրութեանց գոյութիւնը և անոնց գործունէութիւնը՝ բնական օրէնքներու համաձայն, ոչինչ կրնայ յայտարարել բնական զօրութեանց Ակին և կամ բնական օրէնքներուն Հեղինակին նկատմամբ։ Այդ մասին ծանօթութիւն պէտք է զայ գիտութենէ տարբեր աղբիւրէ մը։ Այդ աղբիւրն է կրօնքը։ Եւ մարդկային միտքը այն ատեն կը գործանալ

երը գիտութեան ուսուցածը կը լրացուի կրօնի ուսուցածով և կը յայտարարուի թէ բնական զօրութիւնները արեգեղբքին մէջ ներկայ եղող անձնաւոր էակի մը կամքին արտայայտութիւններն են, և բնական օրէնքները Անոր գործելու սովորական եղանակները:

Յրանսացի սկիստիկ գրագէտ մը մարդկային կեանքը նմանցուցած է զիշերտան խաւարին մէջէն խօլաբար սուրացող կառախումբի մը որուն մեքենավարը մեռած է: Սուտ է այս: Մեքենավարը մեռած չէ, ոչ ալ հրաժեշտ առած է վայրաշարժէն: Եւ կառախումբին մէջ գտնուող մէն մի ուղեւորի ձեռքին մօտ կը գտնուի նշանակ մը զոր ճնշելով կրնայ հնչեցնել մեքենավարին քով գտեղուած ազդարար զանդակը: Մարդ աշխարհի վարիչին հետ հաղորդակցութեան մէջ կը գտնուի: Ով որ իր կեանքի ուղեւորութեան միջոցին խոշտանգող ոտմաներու կը հանդիպի, թող հնչեցնէ ազօթքի զանդակը: Ազօթենք, վասն զի մեր ոտմաներէն զմեզ փրկող Աստուածը մեզի հետ է:

3. Հաւնդուած եւի աղօթքի արդիւնաւորութեան վերաբեր: Որքեւարին համոզուած էր թէ անընդհատ թախանձանքի միջոցաւ պիտի կարենար նոյն խել անիրաւ գատաւորը վերջապէս մղել ի նպատակ իրեն անօրինութիւն մը բնելու: Այս համոզման համեմատ չարժեքաւու յաջողեցաւ:

Արդ ներկայ ժամանակին մէջ շատեր կը հրաժարին ազօթելէ, վասն զի անկարելի կը դանեն միշտ տածել այս համոզումը թէ ազօթքի պատասխան անպատճառ կը տրուի: Իրենց փորձառութիւնը կը թուի հակառակը հաստատել: Շատ անգամ ազօթեցին և պատասխան չստացան: Գործնական գծարարութիւն մը կայ հոս: Մարդ ինչպէս կրնայ շարունակել ազօթել երբ բազմաթիւ փորձեր կը թուին հաստատել թէ ազօթքի պատասխան չի տրուիր: Բարեկամի մը տան դուռը երկու կամ երեք անգամ բաղխելէ վերջ, երբ դուռը չի բացուիր, այցելուն կը դադրի բաղխելէ և կը մեկնի: Կը խորհի թէ իր բարեկամը կամ տունը չի գտնուիր և կամ որոշած է զինքը չընդունիլ: Անօղուտ պիտի ըլլար դուռը զարնել շարունակել: Արդ մարդեր կան որ Աստուծոյ խնդրած են առողջութիւն, հարստութիւն, շահերը գործ, և կամ նոյն խել հո-

գեկան չնորհներ, և իրենց խնդրածը չեն ստացած: Եւ այսպիսիները գծուար կը գտնեն համոզուիլ ազօթքի արդիւնաւորութեան: Այսպիսիներուն, և մեղի ամէնուս, համար խօսուեցաւ անիրաւ գատաւորին առակը: Յիսուսի նպատակն էր այդ առակով ներշնչել մեղի ազօթքի արդիւնարարութեան մասին այն խորին համոզումը, առանց որուն ոչ ոք կրնայ ճշմարիտ ազօթող մը ըլլալ: Ան գիտէ որ մեր ազօթքներուն անպատասխանի մնալուն պատճառաւ մենք յաճախ կը փորձուինք եղբակացնել թէ ազօթքը ապարդիւն գիտում մըն է, և ուստի մեր դէպ ի յուսահատութիւն դահաւիժումը արդիւնաւոր համար կը սորվեցնէ թէ, եթէ անիրաւ գատաւոր մը խել վերջապէս կը պատասխանէ իրեն ուղղուած աղերսին, «Հապա Աստուած իր բնարեական իրաւունք պիտի չընէ»... քեզ երկայնակիս ալ ըլլայ: Եւ ազօթքի արդիւնարարութեան մասին անվհատ համոզում տածելու ուրիշ եղանակ չկայ: Մարդ պէտք է լսէ Յիսուսի ձայնը, և Անոր միջոցով ճանջնայ զԱստուած իբրեւ իր երկնաւոր Հայրը: Եթէ Աստուած մեր հայրն է, ոչ մէկ խնդրուած կրնայ անխելի մնալ, և ոչ մէկ ազօթք՝ անպատասխանի: Այսու հանդերձ հարկաւ ամէն ազօթքի պատասխան չի տրուիր ազօթողին փափաքած եղանակաւ կամ ժամանակաւ: Աստուած անհուն իմաստութեամբ և սիրով լի Հայր մը ըլլալէ դադրած կ'ըլլար, եթէ մեր ամէն խնդրածը նոյն հետաքնն և անպատճառ չնորհէր մեղի: Վասն զի յաճախ անմիտաբար քար կը խնդրենք փոխանակ հացի, և օձ՝ փոխանակ ձուկի: Ուստի երբ կ'աղերսենք զԱստուած նիւթական բարիքներու համար, միշտ յիշենք թէ անկարելի է մեզ ճշդիւ գիտնալ թէ ինչ է բարին մեզի համար, և միշտ յարենք, «Բայց չէ թէ իմ կամքս՝ հապաքուիք թող ըլլայ»:

Սակայն կայ բարի բան մը, որուն մասին կրնանք յարատու թախանձել զԱստուծոյ լիայնայն ըլլալով թէ անպատճառ պիտի ստանանք զայն: Եւ այս բարի բանն է Աստուծոյ թաղաւորութեան հաստատումը մեր սիրակրուն մէջ և համայն աշխարհի մէջ: Մեր Տէրն ինքն ըսաւ, «Առաջ խնդրեցէք Աստուծոյ Թաղաւորութիւնը և անոր արդարութիւնը»: Արդարեւ նոյն խել այս խնդրուածին պատասխանը շատ

դանդաղորէն կը թուի չնորհուիլ: Աշխարհ դեռ հեռի է Աստուծոյ թագաւորութեան և անոր արդարութեան թափար ըլլալէ: Եւ մեր սիրտերուն մէջ դեռ չարին իշխանութիւնը կը շարունակէ առաւել կամ նուազ չափով: Ոստիւնքն դեռ ազատած չենք: Հակառակորդը առկաին կը գործէ մեր մէջ և մեր շուրջը: Ինչ ընենք: Դատաւորին առակէն կը սորվինք թէ մեր պարսկին է «ամէն ատեն աղօթք ընել» և «ցորեկ ու գիշեր աղաղակել»: Ամէն դարու մէջ ամէն անոնք որ համբերութեամբ սպասեր են Տէրոջը, տեսեր են Անոր հրաշալի փրկութիւնը: Դաւիթ անգամ մը ինքզինք կը գրտնէր «Լորստեան փոսին» մէջ և իր ոտքերը կը խրէին «աղմալից կաւին» մէջ: Այդ յուսահատական կացութեան մէջ ան չի վհատեցաւ: Համոզուած էր թէ Աստուած մօտ էր: Սպասեց փոսին մէջ: Սպասելով սպասեց: Վերջը: Լսեցէ՛ք: «Սպասելով սպասեցի Տէրոջը, և ծոցեալ ինծի ու լսեց իմ աղաղակս և գլխ կորստեան փոսէն, աղմալից կաւէն հանեց»: Մենք ունինք այս հաւատքը:

ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ

ԱՌ ԿՈՂՈՍԱՑԻՍ ԹՈՒՂԹԻՆ

ՎԵՐ. ԱՐԹՅՈՐ Գ. ԲԱՅՆ

Բ.

Գ. Եկեղեցիին կացութիւնն այն ասեւն երբ Պօղոս այս Թուղթը կը գրէր:

Կ'երեւայ թէ Պօղոս Կողոսայի մէջի վերոյ յիշեալ կացութեան մասին տեղեկութիւն ստացած էր Եպափրատէ, որ այն ատեն Պօղոսի քով էր (Կող. Ա. 7—8, Գ. 12—13): Ընդհանրապէս Կողոսայի եկեղեցիին Պօղոսի հանդէպ վերաբերումը շատ սրտագին ըլլալ կ'երեւայ: Ոչ մէկ տեղ Պօղոսի հանդէպ թշնամական ողի մը կը հանդիպինք Կողոսայի եկեղեցիին անդամներուն մինչեւ իսկ մէկ մասէն: Միայն թէ Բ. 1 և 3—4-է յայտնի է թէ Պօղոս կրնայ իմացած ըլլալ որ եկեղեցին զինքը իրենց գործին անհետաքրքիր կարծելու վտանգին կրնայ ենթարկուիլ, կա'մ անոր համար որ անոնց այցելած չէր, կա'մ իր թշնամիներուն սուսած զրգարտողական տեղեկութեանց պատճառով: Այս ակնարկութիւնը բացառելով ա-

մէն բան սրտագին և բարեկամական յարաբերութիւն մը կը ցուցնէ: Պօղոս կը գրէ իբրեւ թէ վստահ է որ եկեղեցին համակիր վերաբերում ունի ճշմարտ աւետարանին, և թէ բոլոր պէտք եղածը այն է որ ինք իր տեսակէտը պարզէ և լիակատար ազդարարութիւն մը ընէ սուտ ուսուցիչներու և անոնց աղբեղութեան դէմ (Ա. 3—8, Բ. 6—7, Գ. 1—4, Գ. 2—6): Թէեւ սուտ ուսուցիչներուն վարդապետութիւններէն մէկ քանին հաւատ կ'ընծայուէր ու անոնք կը գործադրուէին (Բ. 20—23), բայց Պօղոս դեռ կը յուսար թէ ճշմարտ աւետարանի մէկ որոշ յայտնումը պիտի կրնար չարիքը դարմանել (Բ. 6—7, Գ. 1 և յաջորդ տուները):

Թէեւ Պօղոսի և Կողոսայի եկեղեցիին մէջ դանդաւած յարաբերութիւնը շատ բարեկամական կ'երեւայ, նորէն ալ Պօղոս այս ժողովուրդը իբրեւ վտանգեալ կը նկատէ սուտ ուսուցիչներէ, որոնց վարդապետութիւնները հակառակ էին Քրիստոնէութեան ճշմարտութիւններուն: Առ Կողոսացիս Բ. 11, 14, 16—19, 20—23-ի մէջ այս սուտ ուսուցիչներու ուսուցումներուն մէջ Հրէական տարր մը կ'ենթադրուի: Սակայն այս ուսուցիչները վերաբերիլ չեն թուիր այն դատակարարին որոնց դէմ կը խօսի Պօղոս իր առ Գաղատացիս թուղթին մէջ: Կողոսացւոց մէջ այս ուսուցիչները մասնաւոր կարեւորութիւն մը տալ չեն երեւար թլփատութեան պէտքին: Անոնք կը շեշտէին տեսակ մը իմաստութիւն (Բ. 8 և 23), որուն մասին Պօղոս կը խօսի ըլլալ «մարդոց աւանդութեան պէս»: Անոնց ուսուցումին ուրիշ մէկ փուլն էր հաւանաբար տեսակ մը խստակեցութիւն (Բ. 16—17) որ ճիշտ Հրէական չէր, թէեւ Հրէական քանի մը սովորութեանց երանգ մը ունէր, (զոր օր. «տօներ», «ամսագլուխներ», «չարաթիւեր» Բ. 16-ի մէջ): Այս սուտ ուսուցիչներուն վարդապետութեանց մաս կը կազմէր նաեւ հրեշտակներու պաշտումը, (Բ. 18): Պօղոսի այդ ուսուցիչներուն իբրեւ Կողոսայի եկեղեցիէն դուրս ակնարկելէն (նկատեցէք երրորդ դէմքի գործածութիւնը երբ Բ. 8-ի մէջ անոնց կ'ակնարկուի), որոշ կ'երեւայ թէ անոնք այս եկեղեցիին անդամները չէին: Վերի խորհրդածութիւնները նկատի առնելով յայտնի է կ'երեւայ թէ անոնք Գաղատացւոց

կողմերու Հրէամիտներն ալ չէին: Ուրեմն ուրոնք էին անոնք: Այս հարցման պատասխանելու համար մեր ձեռքը լաւագոյն թել մը կ'անցնի այն վիճակէն, զոր կը գտնենք Յովհաննու Գ. թուղթին մէջ: Հոս կը սորվինք թէ կային քանի մը անուղղափառ Քրիստոնեաներ, որոնք սովորութիւն ունենալ կ'երեւային եկեղեցիէ եկեղեցի շրջելու և իրենց անուղղափառ վարդապետութիւնները այցելուած եկեղեցիներու անդամներուն միտքերուն մէջ տալու որով: Անոնք Հրեայ Քրիստոնեաներ էին, և անտարակոյս Հրեայ Քրիստոնեաներ, բայց հերետիկոսական հաւատալիքներով: Այսպիսի ուսուցիչներէ ոմանք շատ բնականօրէն յարմարիլ կը թուին Կողոսայի մէջ եղած աւանդական վիճակին:

Վերջապէս կ'երեւայ թէ այս սուտ ուսուցիչները անուղղափառ Քրիստոնեայ Հրեաներ էին, որոնք սովոր էին շրջիլ՝ սորվեցնելով Քրիստոնեայ ժողովուրդներու մէջ ի նպատակ այն վարդապետութեանց և հաւատալիքներու, որոնց կ'ազնարկուի այս առ Կողոսացիս թուղթին մէջ: Անոնք «կ'ըսէին թէ որոշ և խորունկ ներհայեցողութիւն մը ունէին աշխարհին վրայ միջնորդ ոգիներու, որոնց համակրութիւնը չափով փափաքելի է և որոնց աջակցութեամբ նոր յայտնութիւններ և նոր զօրութիւններ կարելի է ստանալ: Ասոր համար տեսութիւն մը կար թէ մարմինին հանդէպ խստութեամբ վարուիլ պէտք է:» Ճուրիւքն այս սուտ վարդապետութիւնը հետեւեալ կերպով կը բացատրէ՝ «Ան պէտք է ցնորական մտածութեանց խառնուրդ մը ըլլայ՝ մէկ կողմէն ի մասին ոգիներու աշխարհին... այսինքն միջնորդ արարածներու որոնք անտեսանելի Աստուածութեան և խոնարհ մարդկութեան միջև կը գտնուին և որոնց պէտք է հաճելի ըլլայ կամ անոնց բարկութենէն խուսափիլ. և կամ միւս կողմէն մաս մը հրահանգներու՝ պաշտօններուն զործադրութեամբ և խստակեցութեամբ նպատակին հասնելու համար... Թէ ուրկէ՛ կու գային դադարները գիտնալու իրենց իմաստութեան տարրերը՝ այդ սուտ եղբայրները իրենք ալ չէն գիտեր զայդ, ոչ ալ նկատողութեան առին զայն աւելի քան անոնք որ յետոյ պաշտեցին Կոյս Մարիամը և Սուրբերը և ասոր ալ արդիւնքը սա եղաւ որ Քրիստոս իր եղա-

կան դիրքէն արտաքսուեցաւ. անոնք կ'երեւաւայէին թէ կատարեալ գիտութիւն ունին Սբ. Գիրքը և բուն Աւետարանները ուսումնասիրելուն պատճառով:»

Այս սուտ վարդապետութեանց դէմ Պօղոս կը չեղտէ Քրիստոսի գերադանցութիւնն և ամենաբաւութիւնը (Կող. Ա. 12—20, 24—29, Բ. 6—7, Գ. 1—4): Անոնց համար որ Քրիստոսի կը վերաբերին՝ հին «օրէնքներ»ու յարմարելու պէտք չկայ (Բ. 14), ոչ ալ պէտք կայ խստակեցութեան ինչպէս այս սուտ եղբայրները կը պարտադրեն, Բ. 16—23): Միայն Քրիստոսի մէջ ունինք մեղի պէտք եղած միակ միջնորդը Աստուծոյ և մարդոց միջև (Ա. 12—23), և Քրիստոսի ու անոր ձրի փրկութեան մէջ կը գտնուի մեծ գաղտնիքը (Ա. 25—28):

Ինչպէս վերը Ըսինք, Պօղոսի՝ այս սուտ ուսուցիչներու մասին խօսած ատեն երրորդ գլմբ աշնանական գերանուն գործածելէն կ'երեւայ թէ անոնք Կողոսայի եկեղեցիին անդամներ չէին: Բ. 19է կ'երեւայ թէ անոնք Քրիստոնեաներ էին, թէև աղէկ յարած չէին «Գլուխ»ին, այսինքն բոլորովին ուղղափառ Քրիստոնեաներ չէին: Հոս նորէն կը գտնենք որ կը հաստատուի այն տեսութիւնը թէ անոնք չրջիլ Հրեայ Քրիստոնեայ ուսուցիչներ էին:

Այն իրողութենէն թէ Պօղոս իր ազգարարութիւնը Կողոսայի բոլոր եկեղեցիին կ'աղղէ, կ'երեւայ թէ այս սուտ վարդապետութիւնները ընդհանրապէս ծանօթ էին Կողոսացիներու: Սակայն այս հերետիկոսութիւնն այնչափ խորապէս արմատացած չերեւար որ՝ իրողութիւնները մեղմութեամբ և ընդհանրապէս պարզելէ և երեւան հանելէ զատ ուրիշ միջոցներու պէտք չտեսնուիր: Այնպէս կ'երեւայ որ թէև այս սուտ վարդապետութիւնները ամէնուն ծանօթ էին, բայց ամէնէն ընդունուած չէին: Այս թուղթը աւելի ազգարարութիւն մըն է ապագայ հաւանական վտանգներու դէմ քան յանդիմանութիւն մը իրական կացութեան համար:

(Շարունակելի)

ԳՈՒՆԱԲԵՐ ԱՆՊԼ. ԳՐԱՆԱԼՈՒԹԵՆԻՆ

ՔԱՆՔԸՐՏԻ (1) ԵՐԳԸ

Կանուրջին վրայ՝ որ կանաւն է Հեղեղին,
Սխմն Ապրիլի դրօշն անոնց կը բանա՛յ,
Հոս մեր կեցան գեղջուկներ պարզ, ցաւագին,
Ու հոս առեց գնդակն անդուշ, անխընայ:
Անկէ ի վեր կը բընանայ քշնակին
Յաղքոյին պէս կը բընանայ անկեանք, լո՛ւ,
Ու ժաւանակն արեւած է կանուրջն հին
Յանձնած գետին ալիքներուն մոտ, ճիւղն է:
Դեռակին մօտ կանանց ափին վրայ այսօր
Կը գետնեմք մենք Ուխտի քար մը մարմար,
Այդ Յաւարձանն որպէս վրկայ դարաւոր,
Երբ մեր նախնեաց պէս գաւախներն մեռնէ՛ն ալ...
Ոգի՛, դու որ հերոսներուն կամք տրո՛ւ,
Մեռան անոնք ազատելով սերունդին,
Ըսէ Բնութեան, ժաւանակին տրտալի
Որ պահէ միշտ Յաւջերն անոնց մե՛ծ Գործին:
Բալի Ուալա՞ Էմբրօն
Թարգմ. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

“ԲԱՆՏՈՐԱ” Ն

(“ՈՒՍԿԻՑ ԿՈՒ ԳԱՆ ԾԱՂԻԿՆԵՐԸ”, ՀԱՐՑՈՒԵԼՈՒՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Մայիսին՝ երբ սխմեալ հոգին կը բովէ
Անտառային մեջ գսայ եւ “Բանտրա” (2)
Որ կը բուրեւ խորշի մը մեջ ճիւղօրօհէ:
Միշտ ժրպեղով հո՛ն վըսակին ողբաճայն:
Բոտոր քերթերն երբ կ'իջնային ջուրին մեջ,
Վըսակն անբող կեանքով մը նոր տարաւոր,
Ու կարմրաքննէն ալ հոս կու գար միշտ անվերջ
Ծաղիկն աղոտոր դարպասելու սիրահար:
Ո՛վ Բանտրա, երբ հարցնէ քեզ շատեր,
Թէ ինչո՞ւ այս կրակային երկրի, երկնի՝ մեջ,
Պատէ քե ա՛յքն ինչպէս կրկայ միշտ տեսնէ,
Դեղն ալ կ'ապրի այս պատանոտ միշտ անվերջ:
Ինչո՞ւ կ'ապրիս հող, ո՛վ վառիկն ախոյեան,
Չի խորհեցայ եւ հարցնէր, չեմ գիտեր,
Բայց կը կարծեմ քե նոյն Ուժն է անպայման
Ինձի նշանն քեզի ալ հոս է քերտեր...:
Բալի Ուալա՞ Էմբրօն
Թարգմ. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

(1) Բանքըրա այն վայրն է ուր Ամերիկա-
ցիները միահամուռ պատերազմեցան Անգլիա-
ցիներու դէմ, Աղատութեան համար: Բան-
քըրաի համար Յիշատակարան մը կանգնուած
է 19 Ապրիլ 1836ին, և բացման առիթով եր-
բօրեւ մը է այս երգը: Ծան. Ս.-Մ.

(2) Բանտորան տեսակ մը ծաղիկ է:

ՏՂԱՅՈՅ ԷՋԸ

ԿԱՂ. ԻՇԽԱՆԻԿԸ

ԵՒ

Ի Բ. Թ. Բ. Զ. Զ. Զ. Զ. Զ. Զ. Զ.

Առաջ մը դեռատներուն եւ տարեցներուն համար

Հեղինակ՝ Թարգմանիկ՝
ՄԵՍՐՈ ՄԻԼԵՔ ՔՐԷՅՔ ԳՐԻԶ - ՔՆԱՐ

ԳԼՈՒԿԱ Ա.

2.

Այսպէս գոհաւոր ապակեփեղկերէ վրանին
Իջնող լոյսին տակ կը կենային անոնք: Թա-
ղաւորը և անոր հետեւողները մէկ կողմէն,
Իշխանիկը և անոր թափօրը միւս կողմէն,
այնչափ գեղեցիկ տեսարան մը որ երբեք տես-
նուած ըլլայ պարիկներու երկրէն դուրս:

“Ճիշդ պարիկներու երկրին կը նմանի”
փոխառ աղջնակներու մեծը քովի միւս հա-
տակալից աղջնակին՝ մինչ տակաւէն կը թա-
փէր ամէնէն վերջին վարդը, “եւ կարծեմ հի-
մա միակ բանը որուն պէտք ունի Իշխանիկը՝
պարիկ կնքամայր մըն է:”

“Այսպիսի պէտք մը ունի” ըսաւ հնչուն
բայց մեղմ ու հաճելի ձայն մը ետեւէն, և
մանուկներու խումբին մէջ երեւցաւ մէկը —
որ մանուկ մը չէր — բայց մանուկէ մըն ալ
մեծ չէր. մէկը զոր նախապէս ոչ ոք տեսած
չէր, և հարկաւ հրաւիրուած ալ չէր, որովհե-
տեւ միտաւորեալն զգեստ չունէր իր վրան:

Այս փոքր ծեր կին մըն էր որ ամբողջո-
վին գորշագոյն հագած էր, չըջաղեալ գորշ,
գորշ էր նաեւ կնպղաւոր լոյսիլը որ յետին
ծայր նուրը ատուիէ մը շինուած էր, իրիկ-
ուան երկլինքին գորշին նման գոյնով մը Անոր
մազերն ալ գորշ էին ինչպէս նաեւ աչքերը.
մինչեւ իսկ անոր գէմքը մեղմ գորշագոյն
ստուերը մը ունէր իր վրայ: Բայց անոր վրայ
անհաճոյ կերպով ծերացած ոչինչ կար-
ծալիքը այնչափ անուշ ու մանկական էր
որչափ Իշխանիկին ժպտը որ փոքրիկ դու-
նատ գէմքին վրայ փթթեցաւ այն պահուն
երբ կինը անոր գոգնու չափ մօտեցաւ:
“Չգոյշ եղիր, մի թողուր որ մանուկը նո-
րէն գետին իջնայ:”

Մեծաշուքը դեռատի դայեակը խոժոռեցաւ ու կարմրեցաւ զայրագինս :

«Ո՞վ խօսեցաւ ինձի : Ինչպէ՞ս եղաւ որ որեւէ մէկը իմացաւ : — Ըսել կ'ուզեմ թէ ուրիշը խառնուելու ի՞նչ իրաւունք ունի — »
Յետոյ , սարսափած՝ բայց խօսելով աւելի խիստ եղանակով մը որով չեմ կարծեր թէ բարձրատիճան դեռատի օրիորդներ խօսելու սովորութիւն ունենան՝ չարունակեց , «Ծեր կին , կարծեմ ոչ թէ «մանկիկը» այլ «Իշխանիկը» ըսելու արնուութիւնը պիտի ունենաս . մէկդի կեցիր , Նորին Արքայական Բարձրութիւնը քնանալու վրայ է ։»

«Սակայն և այնպէս պէտք է համբուրեմ զայն , ևս անոր կնքամայրն եմ ։»

«Դո՛ւն ,» դռնէն վայելչադեղ զայեակ օրիորդը :

«Դո՛ւն ,» կրկնեցին հետևորդ բոլոր ազնուական պարոնները և տիկիները :

«Դո՛ւն ,» արձագանդեցին մանկիկներն ու մանկուկները — և սկսան արծաթ փողերը հնչեցնել՝ ա՛լ աւելի խօսակցութիւնը արդիւնու համար :

Իշխանիկին վերադարձի թափօրը կազմուեցաւ — Թաղաւորը և հետևորդները արդէն դէպի պալատ դարձած էին — բայց մարմարեայ սանդուղին արմենէն վերի աստիճանին վրայ ամենէն առջևը կը կենար դորչադեհատ փոքր ծեր կինը :

Ան իր ցուպին օգնութեամբ մինչև ոտքի մատներուն ծայրը դէպի վեր երկարելով Իշխանիկէն երեք համբոյր առաւ :

«Այս անասնելի է ,» դռնէն դեռատի դայեակ օրիորդը , համբոյրները փութով որբելով իր ժանեակէ թաշկինակով . «այս ի՞նչ նախատինք է Նորին Արքայական Բարձրութեան , ճամբայէն մէկդի քաշուէ , ծեր կին , եթէ ոչ՝ Թաղաւորին տեղեկութիւն պիտի տրուի անմիջապէս ։»

«Թաղաւորը իմ մասին բան մը չգիտեր , ինչ որ աւելի ցաւալի է ,» պատասխանեց ծեր կինը անտարբեր կերպով մը , իբր թէ ցուցնելով թէ վնասը աւելի Նորին Վեհափառութեան կողմն էր քան թէ իրեն : «Իմ պալատին մէջ զանազան բարեկամս Թաղաւորին ամուսինն է ։»

«Թաղաւորներու ամուսիններուն թաղուհի կ'ըսեն ,» ըսաւ դեռատի դայեակը յանդիմանական ձայնով մը :

«Իրաւունք ունիս ,» պատասխանեց ծեր կինը : «Սակայն և այնպէս ևս չատ աղէկ կը ճանչնամ Նորին Վեհափառութիւն Թաղուհին և զինքը ու իր գաւաղը շատ կը սիրեմ : Եւ — քանի որ դուն զայն մարմարեայ սանդուղին վրայ գետին ձգեցիր (զայս ըսաւ խորհրդաւոր փափուքով մը որ դեռատի դայեակը դողացուց՝ հակառակ իր զայրոյթին) — ևս զայն ինձի համար պիտի առնեմ : Ես անոր կնքամայրն եմ և մշտապատրաստ անոր օգնել՝ երբ որ պէտք ունենայ ինձի ։»

«Դուն անոր պիտի օգնե՞ս ,» դռնէն բոլոր խումբը բարձրաձայն խնդալով , ասոր այդ փոքր կինը բնաւ կարեւորութիւն չառաւ : Անոր մեղմ դորչ աչքերը յառած էին Իշխանիկին վրայ , որ կարծես կը պատասխանէր տնոր նայուածքին նորէն ու նորէն ժպտելով առանց պատճառի ու առանց նպատակի , ինչպէս կը ժպտին մանկիկները :

«Նորին Վեհափառութիւնը պէտք է լսէ այս ,» ըսաւ առնուական հետևորդ մը :

«Նորին Վեհափառութիւնը մէկ երկու վայրկեանէն բաւական լուրեր պիտի լսէ ,» ըսաւ ծեր կինը տխրօրէն , և նորէն դէպի Իշխանիկը երկարելով՝ անոր ճակատը համբուրեց պատկառանքով :

«Կոչուէ նոր անունով մը դուր ոչ ոք միաւրէն անցուցած է երբեք : Ի յիշատակ մօրդ Յաւանոյշի՝ անունդ թող ըլլայ Իշխան Յաւակ ։»

«Ի յիշատակ ։» Ամէն ոք ցնցուեցաւ այս չարագուշակ բառէն , ինչպէս նաեւ այս անքաղաքավար վարմունքէն զոր ունենալ համարձակած էր այս ծեր կինը : Տարաշխարհի մէջ ոչ Թաղաւորը ոչ ալ Թաղուհին միլրառութեան անուն ունենալ չէին ենթադրուեր : Անոնք զայդ կը ձգէին իրենց թաղադրութեան օրին ու բնաւ չէր յիշուեր մինչև որ մահուան ատեն իրենց գազազին վրայ դրուէր :

«Ծեր կին , դուն սոսկալիօրէն կոչու ու կուպիտ ես ,» դռնէն հետևորդուհիներուն ամենէն տարեցը սաստիկ սարսափած : «Թէ դուն ի՞նչպէս կը ցար գիտնալ իրողութիւնը՝ իմ հատկացողութենէս վեր է այդ : Բայց մինչև Իսկ , եթէ դուն չէիր գիտեր , ի՞նչպէս կը ցար կոտակ թէ Նորին Շնորհափայլ Վեհափառութիւնը Յաւանոյշ կը կոչուի ։»

«Յաւանոյշ կը կոչուէր ,» ըսաւ ծեր կինը քաղցր պատկառանքով մը :

Առաջին աղնուականը, որ ոսկի դաւադանակիր կը կոչուէր, դաւադանը վերցուց՝ անոր դարնելու համար և միւսներն ալ ձեռքերնին երկնցուցին զայն բռնելու համար, բայց դորշ լօղիկը անոնց մատներուն տակ օդի պէս հալեցաւ, և դեռ ոչ ոք բան մը ընելու պատեհութիւն չունեցած ծանր, խուլ և ցնցող ձայն մը լսուեցաւ:

Պալատին մեծ զանդակը — զանդակը որ կը լսուէր միայն այն ատեն երբ Արքայական դերդաստանէն մէկը մեռնէր, և կը հնչուէր դերդաստանին մեռնող էջ կամ արու անդամին ապրած տարիներուն թիւին չափ — սկսաւ հնչել: Անոնք լուռ ու սարսափահար մտիկ ըրին: Մէկը սկսաւ համբել, մէկ — երկու — երեք — չորս — մինչև քսանընը — ճիշդ Թադուհին տարիքը:

Իրաւ էր որ Թադուհին էր: Նորին վեհափառութիւնը մեռած էր: Ան խրախճանուած թեանց մէջտեղ անցած էր իր նոր երջանկուածինն ու հին տառապանքներէն, որոնք սաղաւ ու փոքր ալ չէին: Ան իր սպասուհի կիները այն հանդէսը տեսնելու զրկած ըլլալով — դանէ անոնք իբրեւ պատճառանք յետոյ այնպէս կ'ըսէին թէ Թադուհին ըրած էր այդ կարգադրութիւնը և այնպէս ալ կ'երեւար — երեսը դարձուցած էր զէպի պատուհանը ուրիշ կը տեսնուէին կատարները հեռաւոր լեռներուն — Գեղեցիկ Լեռներուն, ինչպէս կ'անուանէին զանոնք — և ուր Թադուհին ծնած էր և այնպէս այնտեղ նայելով հանդարտօրէն մեռած էր:

Երբ Իշխանիկը իր մօր սենեակը տարուեցաւ, հոն զայն համբուրելու մայր չկար ա'լ: Եւ թէև ան անգիտակ էր, բայց ա'լ մայրական համբոյրներ չկային անոր համար:

Գալով անոր կնքամայրին — գորշագգեստ այն փոքր ծեր կնոջ որ ինքզինքը այնպէս կը կոչէր — երբ անոր դպան օդին մէջ անհետացաւ նման իր պատմութեանին, թէ մատուռին պատուհանէն դուրս թռաւ, կամ խելայեղած բազմութեան մէջէն դուռէն դուրս սպրդեցաւ, ոչ ոք գիտէր — ոչ ոք երբեք խորհեցաւ անոր վրայ:

Միայն դայեակը, սովորական սպասուհին, երբ կէս գիշերին Իշխանիկին ննջասենեակէն դուրս կու գար փնտռելու համար կազդուրիչ

զեղ մը որով կարելի ըլլար մանկիկին շարունակական լացերը դադրեցնել, զրան մէջ նըստած տեսաւ բան մը զոր պարզ ստուեր մը պիտի կարծէր, եթէ չտեսնէր անոր երկու գորշ մեղմ ու անուշ աչքերը որ կը փայլէին: Ան իր ձեռքերը անորինին առջեւ դրաւ բարձրաձայն ճչելով: Երբ ձեռքերը քաշեց, ծեր կինը անյայտացած էր:

(Շարունակելի)

ՅՕՂՈՒԱԾԱԳԻՐՆԵՐՈՒ

ԲԱԺԻՆ

ՇԱՐԱԺԱՎԱԳԻՐՆԵՐՈՒ

ՎԵՐ. Կ. ՅՈՎՀԱՆ Յ. ՍԽԱՆԵԱՆ

Բ.

Շարաթապահներ կը կարծեն թէ Կիրակի պահպանութիւնը հեթանոսական ծագում ունի, վասն զի հեթանոսներ շաբաթուան առաջին օրը արեւին նուիրած՝ կը կոչէին արեւի-օր (Sunday): Սակայն կը մոռնան թէ երկուշաբթին ալ լուսինին նուիրուած էր (Monday), և այնպէս միւս օրերը տարրեր աստուածներու նուիրուած էին: Եթէ սոյն տրամաբանութիւնը շաբաթի համար ալ գործածենք, չե՞նք կրնար ըսել թէ շաբաթն ալ հեթանոսական ծագում ունի, վասն զի հեթանոսներ շաբաթ օրը Կոստոսի նուիրած էին (Saturday — Saturnusday): Եւ մանաւանդ հեթանոսներ ո'չ միայն շաբաթը եօթը օրերու բաժնած էին, այլ նոյն իսկ շաբաթ օրը նուիրական կը համարէին: Հռոմեոսի գիրքին մէջ գրուած է, «Երբ Եօթներորդ օրը եկաւ, բոլոր գործեր մէկդի դրուեցան»: Եւ սերիոս, եկեղեցական պատմիչը, կը ներկայացնէ Սողոմոն՝ որ կը յայտարարէ եօթներորդ օրը իբրեւ նուիրական օր մը: Կղեմէս Աղեքսանդրացի կ'ըսէ, «Ոչ միայն Հրեաներ, այլ նոյն իսկ Յոյներ եօթներորդ օրը կը նկատէին նուիրական օր մը»: Հռոմայեցիներ ալ եօթներորդ օրը նուիրական կը համարէին, և Հրեաներէ վերջ Հռոմայեցիներ առաջին էին եօթներորդ օրուան պահպանութեան մէջ: Յովսեպոս կը գրէ, «Յունաստանի կամ բարբարոսներու և կամ ո'ւրիշ ազգի մէջ չկայ քաղաք մը՝ որուն մէջ մեր

հօթներորդ օրը հանդէսէլու սովորութիւնը չի գտնուի : Նոյն խոյ շնորհներ չարաթուան մէջ ունէին նուիրական օր մը : Այսպէս գրեթէ բոլոր հեթմանոս ազգերը հօթներորդ կամ չարաթ օրը նուիրական կը նկատէին : Շարաթապահներու տրամաբանութեամբ կարելի չէ՝ ըսել թէ չարաթն ալ հեթմանոսական ծագում ունի : Բայց ո՛չ, չարաթի պահպանութիւնը Մովսէսական օրէնք մ'է, որուն հետքը կը գտնուի առաջին անգամ մանանան տեղացած ժամանակ, և յետոյ հաստատուեցաւ Սինայի զաղաթին վրայ Աստուծոյ :

Բ. Շարաթի փոխփոխութիւնը. — Հին Տնտեսութեան մէջ չարաթը պահպանուեցաւ Ստեղծագործութեան յիշատակին համար : Սակայն Նոր Տնտեսութեան մէջ հանգիստի օրը փոխուեցաւ միաշարաթի օրուան, կիրակի օրը սուրբ պահուեցաւ Քրիստոսի փրկագործութեան և Յարութեան յիշատակին համար : Եւ այս փոխափոխութիւնը ունի իր կարեւոր պատճառները :

1. Սբ. Գիրքը. կը յիշէ Աստուծոյ հանդիսար հօթներորդ օրուան մէջ, բայց չի բնորոշեր օրը : Աստուած աշխարհը ստեղծեց վեց օրերու մէջ և հօթներորդ օրը հանգստացաւ : Բայց ի՞նչ ապացոյց կայ թէ Աստուծոյ հանգչած օրը մեր այսօրուան հօթներորդ օրուան կը համապատասխանէ : Սբ. Գիրքին մէջ Արարչագործութեան պատմութիւնը չի ներկայացներ օրերու անունները, այլ պարզապէս կը յիշատակէ Աստուծոյ գործերը առաջին օրէն մինչև հօթներորդ օրը : Սակայն ուսիլի՞ց կամ ո՞ր օրէն հաշուելով պիտի գտնենք հօթներորդ օրը : Տիգրանապոլիսէն Հալէպ կրթալու մտադիր ըլլալով կը մեկնիմ առաջին օրը, և հօթներորդ օրը կը հասնիմ Հալէպ, ուր կը վերջանայ ճամբորդութիւնս և կը հանգչիմ : Սակայն քանի որ օրերու անունները չեմ ըսեր, ո՞վ կրնայ գիտնալ թէ ճամբորդութեանս առաջին օրէն մինչև հօթներորդ օրը չարաթութեան ո՞ր օրերուն կը համապատասխանեն : Արարչագործութեան պատմութիւնը չի ներկայացներ հօթը օրերու անունները, հետեւաբար անհնար է գտնել հօթներորդ օրը, քանի որ չարաթութեան ներկայ անունները գոյութիւն չունէին Ստեղծագործութեան ժամանակ : Բայց Շարաթապահներ կը պնդեն թէ Ստեղծագոր-

ծութեան ատեն չարաթը ո՛չ միայն հօթը օրերու բաժնուած էր, այլ նաեւ ստացած էր արդի անունները՝ որոնք մինչև այսօր մնացին անփոփոխ : Այս պնդումը պարզապէս ծիծաղի արժանի է, և չի կրնար ապացուցուիլ բնաւ : Սակայն պահ մը բնագունելով Շարաթապահներու ողջ ծիծաղաշարժ պնդումը՝ կը հարցնեմ, ո՞վ կրնայ փաստել թէ Արարչագործութեան հօթը օրերու հաշիւը և Աստուածադիր անունները անփոփոխ մնացին մինչև այսօր : Ժամանակ մը աշխարհի վրայ միայն զոյգ մը կ'ապրէր, Ադամ և Եւա, և առ նուազն 15-20 տարիներ պէտք եղան մինչև որ այդ զոյգը չափահաս և խելահաս դասակներ ունեցաւ : Ադամ և Եւա օրացոյց ունէին. ի՞նչպէս առանց մոռնալու պահեցին չարաթութեան հօթը օրերու անունները : Երեւակայեցէք ապէս, զիրէ և զբաղանութենէ զուրկ մարդ մը ծովի վրայ փոթորիկի կը բռնուի և նաւը կ'ընկղմի, բայց մարդը լողալով կը հասնի անմարդաբնակ կղզի մը. չէ՞ք կարծեր թէ շատ բնական պիտի ըլլայ անոր համար կորսնցնել օրերու անունները : Այսօր օրացոյց և դիր ունենալով հանգերձ յաճախ կը մոռնանք օրուան մը անունը և կը հարցնենք ուրիշի մը, «Այսօր ի՞նչ է :» Միթէ Ադամ և Եւա չի մոռցաւ հօթը օրերու անունները, և եթէ նոյն խոյ օր մը մոռնալով առաջ կամ ետ դացին, այն ատեն բնականօրէն ներկայ չարաթը չի կրնար համապատասխանել Արարչագործութեան հօթներորդ օրուան : Եթէ հակառակ գիտական և աստեղագիտական հաշիւներու՝ հին տոմարի համաձայն այսօր 13 օրեր ետ մնացած ենք, ա՛յսքան հազար տարիներու և դարերու մէջ, մանաւանդ հին սղիտութեան և խաւարի չրջանին մէջ, երբ գիտական և աստեղագիտական հաշիւներ բոլորովին անծանօթ էին, արդեօք մարդկութիւնը ետ մնալով կամ յառաջ կրթալով կորսնցուցած չէ՞ Ստեղծագործութեան հօթներորդ օրը : Ո՞վ կրնայ փաստելով հաստատել թէ մեր այսօրուան չարաթը ճիշտ Ստեղծագործութեան հօթներորդ օրն է : Պէտք է նկատել նաեւ թէ Ստեղծագործութենէ վերջ Աստուծոյ հանգիստը հօթներորդ օրուան մէջ մարդկային կեանքի առաջին օրը տեղի ունեցաւ : Վեցերորդ օրուան վերջին պահերուն մէջ մարդը ստեղծուած էր, յաջորդ հօթներորդ օրը մարդուն

առաջին օրն էր: Ուրեմն Աստուած հանդու-
տացաւ իրապէս մարդուն առաջին օրը և ոչ
թէ եօթներորդ օրը:

2. Տասնաբանեայի չորրորդ պատուիրանը
չորսելը օրը, այլ միայն սկզբունքը կը ներ-
կայացնէ պարզօրէն, «Հանդատութեան օրը
միայնք բեր սուրբ պահելու համար. վեց օր պի-
տի դործես, բայց եօթներորդ օրը Տէրոջը...»
հանդատութեան օրն է. այն օրը պիտի չդոր-
ծես...» Եւ այսպէս Տասնաբանեայի մէջ ալ
սահմանորոշ բացատրութեամբ մը ճշդուած չէ
եօթներորդ օրը, յիշուած չէ շաբաթ բառը.
հետեւաբար սոսկ այս պատուէրէն ալ կարելի
չէ ստուգապէս հասկնալ հանդիսաւ բուն օրը:
Անշուշտ Հրեաներ արդէն նախապէս Մով-
սէսէն պատուիրուած ըլլալով չաբաթը սուրբ
պահելու, հետեւաբար «եօթներորդ օրը» կամ
«հանդատութեան օրը» բացատրութիւններով
չաբաթը հասկցան. և կամ իրենց եօթներորդ
օրը չաբաթն ըլլալով՝ նոյն օրը սուրբ պահե-
ցին: Բայց նկատելի է թէ այն պատուէրին մէջ
Աստուած Շարաժապահներու պէս չի չեղտեր
օրը: Այլ՝ հանդիսաւ: Աստուծոյ նպատակը չէ
սահմանել օրը, և մարդը ամբողջով կապել
օրուան, այլ՝ հանդիսաւ սկզբունքը տալ
միայն: Հետեւաբար անորոշ կը թողու օրը, և
կը բաւականանայ սոսկ յայտարարելով թէ
եօթներորդ օրը, կամ եօթը օրէն մին, պարտի
սուրբ պահելի:

Տիգրանակիւս

(Շարունակելի)

ԳԻՒՐՏԻՍԹԱՆԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏ ԳՈՐԾԸ

ԲԵՆԻԱՄԻՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Շար. նախորդ քիռնի

Գործին կարեւորութեան և ուղղութեան
վրայ խօսելէն վերջ, միջոցներուն վրայ եւս
համառօտիւ խօսիլ աւելորդ չեմ սեպեր:

Քիւրտիսթանի դործը նոր չէ, գրեթէ յի-
սուն տարուան գոյութիւն ունի: Խարբերդի
Աւետ. Միութիւնը իր գոյութիւնէն ի վեր ծնած
և մոռցած է դաշն, քիչ մտածութիւն, աշ-
խատութիւն, ջանք և գոհողութիւն թափուած
չէ: Շատ եռանդ և աշխատութիւն, յոյս և
ակնկալութիւն նուիրուած է: Եթէ յիսուն
տարուան տարեգրութիւններ քրքրուին, ի
նպաստ բազմաթիւ ապացոյցներ կրնայ գրա-

նուիլ, և սակայն ըսե՞նք թէ արդիւնքը բա-
ցասական և ոչ քաջալիրիչ եղած է: Քանի մը
գիւղերու մէջ հազիւ թէ եռամսեայ կամ վե-
ցամսեայ դպրոց կիսկատար դործ, կիսկատար
ուսուցիչ կամ քարտղիչ, դրածախ կամ աղէտ
ընթերցող մը: Քիչ թուակով բաւականացող
մը, և այլն ասոնց նման թերի միջոցներով չը-
սենք թէ չարունակուած, այլ քաջքշուած է
դործը: Երբեմն տարիներով բաց թողուած
դործ մը հազիւ թէ կարճ առնուան մը հա-
մար սկսուած, և դարձեալ լքուած է: Երբեմն
կարող և նուիրուած պաշտօնեաներ զրկուած
են, դործը կանոնաւորութեան և յաւաքի-
մութեան մէջ մտած է, հազիւ թէ քալիլ պիտի
սկսի. իսկոյն կանգ կ'առնէ, ջուրը կտրուած
ջրաղացի պէս դործը կը կայնի և քայքայման
կը դատապարտուի, սոսկ նիւթական չգոյու-
թեան, անբաւականութեան կամ գեղոհու-
թեան պատճառով: Եթէ կարենայի Քիւրտիս-
թանի դործին պատմութիւնը գրել, առ այս շատ
մը փաստեր կրնայի ցոյցնել: Անոնք որ կըր-
ցած են դործել և օգտակար ըլլալ, չվարձա-
րուելով, հագուստի և ուտեստի, ընթերցա-
նութեան և դարպացման միջոցներէն, տարրա-
կան պայմաններէն զուրկ մնալով, բնականա-
բար դործէն խոյս տուած են. ի վեհապէս դործին
խիղ անոնք որ ստիպուած են դործել ապրիլու
համար, ամփոփուած իրենց նիւթական մնա-
նութեան մէջ, հազիւ թէ իրենց մօրթը պահած
են: Իսկ տարիներով քաղաքական պատճառ-
ներով և Քիւրտիսթանի դանձմանակին դատար-
կութեան երեսէն քանի քանի տարիներ, այո,
դաշտը ամայի մնացած է. յիշատակելով կ'անց-
նինք:

Նպելով արդի դործեակերպին, Խարբերդի
«Աւետ. Միութեան Քիւրտիսթան» յանձնա-
խումբի տեղեկատուութեան և ինչ կերպով օգ-
նելու թելադրութեան (1913 Ապրիլ 1),
ևս կը տարուիմ եզրակացնելու թէ այս դործը
գեղախառնաբար երկրորդ ապարդիւն չըլլան մը
սկսած է, հակառակ Ամերիկահայ Միութեան
գեղեցիկ և որոշ բանաձեւին: Տարօրինակ
կը թուի ինծի որ անցեալ փորձառութիւնէն
դատ առած չենք տակաւին: Դարձեալ լոկ յոյ-
սերով, միամիտ ակնկալութիւններով, անա-
կընկալ նուէրներով, կամ անջատ անջատ ինք-
նակամ նուէրներով կը բաւականանանք, կար-

ծելով թէ ասով Քիւրախթանի Աւետ. գործը կատարած էլ ըլլանք: Հոս կրնայի երկարել քննադատութիւնս, և յայտնել դժգոհութիւնս ձեռք անուած անբաւական միջոցներուն վրայ, սակայն կը բաւէ որ կարճ քննադատութեանս հետ արձանագրեմ այն միջոցները զոր կ'զգամ թէ օգտակար պիտի ըլլան այսքան նուիրական գործի մը:

Որպէս զի Քիւրախթանի Հայ Աւետ. գործը տեսական, արդիւնաւոր եւ փառաւոր Հայրական միախմբումը ընդհանրապէս:

Առաջին՝ պէտք է որ ամէն Հայ Աւետ. եկեղեցի և անհատ, ուր ալ ըլլայ, զիտնայ և ճանչնայ թէ Քիւրախթանի Հայ Աւետ. գործը Հայկական Միաբնակարարութիւն մըն է որուն սիրով և հաճոյքով պարտի օգնել: Քիւրախթան մեր Ափրիկէն, մեր Չինաստանն է. հոն պէտք է երթան ամէնէն զարդացեալ և լուսաւորեալ Հայ առաքեալներ, Հայ լեզուն, հաւատք, սէր, կեանք և լոյս տանելու համար: Հոն պէտք է ծախսուին մեր գրամները գեղեցիկ արդիւնքներ ձեռք բերելու համար. հոն պէտք է բացուին աղջկանց և տղայաց վարժարաններ զիւղանաւանսական ձեռնարկներ, հոն պէտք է տանինք մաքուր և բարոյական առողջ քաղաքակրթութիւն մը: Իցի՛ւ թէ այս խնայելով և փառասիրութեամբ տողորուէին Հայ ազնիւ եւ լիտասարգներն ու եկեղեցիները: Երկրորդ՝ Քիւրախթանի գործին համար յատուկ խնամով պատրաստուած և Թուրքիոյ և Ամերիկայի բոլոր Հայ Աւետ. ժողովուրդէն ընդունուած և Թրքահայ Միութիւններէն վաւերացուած ծրագիր մը պէտք է: Երրորդ, այս գործին նուիրուած յատուկ կազմակերպութիւն մը, մէկ կեդրոնով մը և մասնաճիւղերով, մնայուն կազմակերպութիւն մը որուն կեդրոնը կրնայ ըլլալ, Պոլիս, Խարբերդ, Ամերիկա, կամ Անթիպոլ: Չորրորդ, այս գործին մնայուն գրաստապետ, և իրեն բարոյարան անձնաւորութիւն կառուի և ստացուածքի տէր ըլլալու ձեռնհասութիւն պէտք է: Հիւզերորդ, այս գործին և զաշտին համար յատկապէս գործաւոր պատրաստել լաւագոյն դաստիարակութեամբ, և տեսական զաւգոյն սրբանկերով յարմար ու կարող գործաւորներ պահել: Չգիւ բոլորովին կիսկատար միջոցները: Վեցերորդ, նկատելով որ Փարզին. -Նեփրիկերաքաղաքը Քիւրախթանի կեդրոն նկատուած է,

հոն պահելու է անպայման զիւրթէ 200 ոսկի պիւտճէով վարժարան մը մշտապէս և տեսականօրէն, եթէ կարելի է նոյն խոյ գիշերօթիկ տարրեր տարրեր զիւրթէն յատուկ սաներ դաստիարակելու համար: Եօթերորդ, թէ՛ արտասահման թէ՛ ներսահման ամէն տարի գործէն տեղեակ փորձաքննութիւն մը պարտաւորել և պրօշխարներ հրատարակել: Ի՞նչ, միթէ ասոնք անկարելի՞ քաներ են: Եթէ կամք և յօժարութիւն ունենանք, եթէ իւրաքանչիւր Հայ Աւետ. եկեղեցի, որքան ալ տկար՝ պարտաւորութիւն և սէր կ'զգայ տարեկան իր կարգութեան համաձայն որոշ քանակութեամբ նուէր մը զրկել այս գործին, կարելի է աւելի մեծ գործեր տեսնել քան զոր կ'աւելակեցնէք: Բայց դժբախտութիւն է որ կամքը և զիտակցութիւնը կը պակսին, ոչ թէ նիւթական միջոցներ: Ուրբերորդ, մեր եկեղեցական, բարոյական և հոգեկան կեանքին առողջ զարգացման աւանակներու համար մէկ պայմանն է ուղղակի «Միչըն» մը ունենալ, որ կարենանք իրագործել մեր վրայ գրուած անխուսափելի պատուէրը, գործածենք մեր բարոյական և հոգեկան կարգութիւնը, և վերջապէս արգարացնենք մեր գոյութեան իրաւունքն և օգտակարութիւնը. ապա թէ ոչ ի՞նչ իմաստ և նշանակութիւն ունի այն բաժանումն և շարժումը որուն մէկ մասն ենք: Արդեօք իրարմէ անջատ և անհաղորդ, իրարմէ կղզիացած և լճացած Հայ Աւետ. եկեղեցիներուն և ժողովրդեան փոխադարձ հաղորդակցութեան և յարաբերութեան համար ասիէ աւելի՞ լաւագոյն և գործնական միջոց կարելի՞ է երեւակայել: Առ այս աւելին խորհիւր ընթերցողին կը թողուի:

(Շարունակելի)

ՄԱՐԿՈՍԻ ԱԻԵՏԱՐԱՆԸ
ԶԵՅԹՈՒՆԻ ԳԱՒԱՌԱՅԱՐԲԱՌՈՎ
ԼԵՌՆ ԽԱՅԱՏՈՒԵԱՆ

Զէյթունի հին բնակիչները Անի և Դաւիթբեկեան քաղաքներէն գաղթելով մօտ 900 տարւոյ հնութիւն մ'ունին. իրենց հետ բերած են այն լեզուն զոր կը գործածէին և զարգ պահած են, գիւղացիները ոչ իր անարատութեանը մէջ, Պատճառը պարզ է. Զէյթուն լճացած մընացած է Տաւրոսի մէկ կողմն տակ, բոլորու-

ՎԵՐ. ՏՐ. ԼՏՈՒՐԻՑ ՐԻԿՉ

ԱՐԵԱԿ 4. ԹԻԹԻՒՆԵԱՆ

(Աստուածաբանական ձեռնարան, Մարգարան)

Վեր. Տր. Րիկզի սգալի մահուան առթիւ փետր. 26ին (Բ. Ե.) Անաթոլիա Գոլէճի ընդարձակ սրահին մէջ պաշտամունք մը կատարուեցաւ, իսկ Մարտ 2ին (Բ. Ե.) ալ Հայ Աւետարանականաց ժողովարանին մէջ: Այս տողերով կու տամ այլեւայլ անձերու կողմէ խօսուած ուղերձներուն ամփոփումը որ գեղեցկապէս երեւան պիտի բերէ հանգուցելոյն գործին ու կեանքին մէջ ուրուագիծը:

Անաթոլիա Գոլէճին մէջ.

Վեր. Տր. Ճ. Թրեյնի (ներկայացուցիչ Գոլէճին). Ա՛լ չպիտի տեսնենք զինքը (ցոյց տալով հանգուցելոյն մեծագիր լուսանկարը որ զետեղուած էր բեմին վերի կողմը) հո՛ս երկրի վրայ: Կ'ողբանք իր մահը: Չի պիտի մոռնանք զինքը: Ուղիղ և անկեղծ էր: Գործնական կեանքի տէր էր: Մեծ զպրոցական և մեծ ուսուցիչ: Սորվեցուցածը աղէկ զիտէր. տեսականին հետ գործնականը կը սորվեցնէր իր աշակերտներուն իր բարի կեանքով: 30 ամբողջ տարիներ գործեց մեր մէջ մեծ կորուստով և եռանդով. երբեք չյուսահատեցաւ: Աստուծոյ Թաղաւորութեան առաջին տեղը տուաւ իր խորհուրդին և կեանքին մէջ: Կատարեց իր ընթացքը. դնաց երկինք: Երբ ասանկ արդար կեանքի մը կը նայինք կ'ամնանք, կը քննադատենք մեր անձերը: Երանի՜ թէ հասկնայինք մեր թերութիւնները, գիտնայինք ապրելու և գործելու ուղիղ կերպը ինչպէս որ Տր. Րիկզ գիտցաւ և ապրեցաւ: Հետեւինք իր օրինակին և կեանքին:

Փրոֆ. Քսենիսիս (ներկայացուցիչ Աստուածաբանական ձեռնարանին). Ա՛լ չպիտի խօսի մեզ իր անոյճ ձայնով՝ բայց պիտի խօսի մեզ իր կեանքովը: 1869էն սկսեալ գործեց այս երկրին մէջ և մեծ ու բարի ազդեցութիւն թողաց հարիւրաւորներու վրայ: Աստուածաբանական ձեռնարանին մէջ 1876էն սկսեալ 14 կարգերու կամ 140ի չափ աշակերտներու դասախօսեց: Ինք խոնարհութեան և բարութեան մարմնացումն էր: Անոր կեանքին գրուածութիւնը ընել մեր պարտականութիւնն է: Կարող էր և կորովի: Իր աշակերտները մեծապէս ազդուած

են իր մտաւորական բարձրագոյն կարողութեանէն, մանաւանդ իր արդար կեանքէն: Կարող և հոռու միտք մը ունէր, բայց խոնարհ էր վաքր աղու մը պէս: Կեանքով և հաւատքով զօրաւոր էր. հրեշտակի մը կը նմանէր: Կը սիրէր Անոր Թաղաւորութեան գործը որուն օգտակար եղաւ և նուիրեց վեց զաւակներ՝ իր կեանքին և գործին հետեւող. ասիկա կ'ապացուցանէ թէ Աստուծոյ գործին մէջ ըլլալը պարզ բան չէ:

Տր. Ճ. Հռայր, (միախոնարական մարմնոյն կողմէ). Տր. Րիկզ մեծ ուսուցիչ, մեծ միախոնար և մեծ Քրիստոսեայ մըն էր: Բազմակողմանի միտք մը ունէր. մի՛շտ կ'ուսանէր: Ասանկ հաղուագիւտ կարողութիւններով օժտուած մէկը կրնար լաւագոյն և շահաւէտ գործ ունենալ Ամերիկայի մէջ, սակայն հոս եկաւ ուրիշներուն ծառայելու համար: Ինք իրեն պէտք եղած ամսականէն աւելին չէր ստանար, մնացածը բարի գործերու կը յատկացնէր: Սիրեց այս երկրի ժողովուրդը ու սիրուեցաւ փոխադարձաբար: Ամէնուն բարեկամ եղաւ և ո՛չ մէկուն թշնամի: Կամքի և զօրութեան տէր էր վասն զի աղօթքի մարդ էր. իր աղօթքները երկար ու հոգեշունչ էին: Ար. Գիրքը խորապէս կ'ուսումնասիրէր իր կեանքը յաղթանակի կեանքն եղաւ: Ինք մեծաւ բայց իր գործերը կը մնան:

Փրոֆ. Վ. Յ. Յախրեան (Հայերու կողմէ). Մեծ մարդիկ արեւի կը նմանին: Արեւը կը ծագի, կը բարձրանայ հորիզոնին վրայ ու հետզհետէ վար կը խոնարհի, մարը կը մանէ: Տր. Րիկզ արեւը այս երկրի մէջ ծագեցաւ, հասաւ իր միջօրէական կեանքի բարձրութեան, պէտք էր հոն չատ ժամանակ մնար, բայց յանկարծ վար խոնարհեցաւ, անցաւ այս կեանքէն: Պէտք ունէինք տակաւին իրեն, բայց Աստուած այսպէս կամեցաւ: Վեց տարի իր աշակերտը եղայ ու երկար տարիներ իրեն ուսուցիչ իրեն պաշտօնակից, ուստի մօտէն ծանօթ եմ իր կեանքին: Չմայլած եմ իր բարի նկարագրին վրայ որ ներշնչիչ էր: Մեծ աստուածածաբան էր ո՛չ թէ միայն հայեցողութիւնով այլ նաեւ կեանքով: Իր աշակերտաց և բարեկամներու մէջ կ'ապրէր իր կեանքով: Արեւը խոշոր բիծեր ունի իր վրայ, բայց ամփոփ ընաւ արատ մը չէ իրեն, ան արեւ է նորէն: Ու-

նէր գուցէ իր Չմերութիւնները սակայն իր առաքինի ու բարի կեանքին ցցուն կողմերը բազմակողմանի էին : Իր քարոզած ճշմարտութիւնը կեանքին մէջ մարմնացուցած էր : Եղիանէր իրենց յաջորդ Եղիսէնները ունենալու և :

Արժ. Տ. Գուրգեն Բիկնյ. (Հայաստանաց Եկեղեցիին կողմէ) : Աշխարհի մէջ ամէն բան անստոյգ է, մէկ բան սակայն որոշ և ստոյգ է. մահը : Բայց Տր. Բիկը մեռած չէ, ան կ'ապրի իր ունեցողներուն, իր աշակերտներուն և իր բարեկամներուն սրտերուն մէջ : Կ'ապրի Յիսուսի քով որուն համար գործեց : Մի սգաք, ան կ'ապրի : Մնացողներս հետեւինք իր կեանքին : Հանդիստ իր հոգին :

Վեր. Գ. Տիկորձեան (Հայ Աւետ. Եկեղեցիին կողմէ) : Մահը ապրողներու կեանքին վրայ մեծապէս կ'ազդէ : Մահը կը խօսի մեզ ճշմարտութիւններ որոնք ուրիշ պարագայի մէջ չպիտի կրնայինք լսել : Թերութիւնները չեն մոռցուիր, սակայն առաքինութիւնները կը ծածկեն թերութիւնները : Տր. Բիկը մեծութիւնը այժմ աւելի խորունկ կերպով կը տեսնեմ : Մահը կենդանացուց զինքը : Երանի՜ ան մարդոց որոնք մահուան ժամանակ շատ աւելի զօրաւոր կերպով կը խօսին : Մահը և կեանքը կը նոյնանան մեծ մարդոց մէջ և կը գեղեցկացնեն աշխարհն ու կեանքը :

(Շարունակելի)

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ

Հ. ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Ազգրիանուպոլսոյ անկումով խաղաղութեան քայլ մըն ալ մօտեցանք, բայց այն պահուն երբ մենք կը յուսանք համախառնոր՝ ան չըջնալի հուրի պէս կը փախչի մեզմէ : Ուր-բաթ օրուան դեռապանախորհուրդին մէջ վերջնական որոշում մը պիտի արուէր Բ. Գրան պետութեանց հաւաքական ծանուցագիրը յանձնելու համար խաղաղութեան պայմաններու մասին, սակայն Ռուսիոյ և Ֆրանսայի դեսպանները յայտարարեցին թէ պէտք է այս ծանուցագիրը դաշնակից պետութեանց պատասխանէն կտրը ներկայացնել : Անշուշտ այս 2 պետութեանց դիւանադիտական վարիչ չըջանակներուն քաջ ծանօթ էր թէ դաշնակիցները

Ազգրիանուպոլսոյ անկումէն կտքը իրենց պահանջները քիչ մը պիտի փոխէին և մանաւանդ պատերազմական տուգանքի խնդրին մէջ խստապահանջ ըլլային : Կը յուսանք Եւրոպական այն դրամատէրները, որոնք թուրքիայէն միլիոններով աւանդէր ունին, նկատի կ'առնեն թուրքիոյ երկամտական վիճակը և զայն անյաղթելի դժուարութիւններու չեն մասններ ծանր բռնութեանց նկատմամբ անոր վրայ : Արդի պայմաններու մէջ թուրքիա բացարձակապէս անկարող է պատերազմական տուգանք վճարելու : Թուրքիան անտեսապէս վերականգնանալու համար Եւրոպա պարտաւոր է ընդհանրապէս շատ մեծ փոխատուութիւն մը բնելու, որպէս զի Օսմանեան Կայսրութիւնը իր ընդարձակ երկիրները նոր ճամբաներու և երկաթուղիներու շինութեամբ, հանքերու շահագործումով, ճահիճներու ցամաքեցումով և երկրագործական նոր մեթոտներու կիրարկումով ևայլն շահագործելու հնարաւորութիւն ունենայ և այդպէսով իր հատոյթները աւելցնէ և լուրջ բարեփոխումներ ներմուծելու կարող դառնայ : Պուլիարները չեն կրնար Ռոստոմի մեծ պէյ, չնայելով Ռուսիոյ ջերմ բաղձանքին, որովհետեւ անկէ Տարասնէլի խնդիր պիտի ելլէ, որ միջազգային բարդութեանց պատճառ կրնայ դառնալ : Մեծ պետութիւնք Պուլիարներու փառասիրութեան չափ կը դնեն և չեն թողուր որ ա'լ անոնք Պոլիս մտնելու հաճելի դադափաներով օրօրուին, քանի որ այս խնդիրն ալ աննախատեսելի բարդութիւններ կրնայ յառաջ բերել : Ասկից զատ Չաթալճայի պաշտպանաւ պիծը բռնօրէն ճեղքել անցնելը եթէ ոչ անկարելի, դոնէ չափազանց սուղի պիտի նստի Պուլիարներուն, որոնք այսպիսի յաղթութեան համապատասխան դրամական արդիւնք ձեռք չպիտի բերեն :

Ամբողջ Եւրոպական մամուլը այս վայրկեանիս այն կարծիքէն է թէ խաղաղութեան կրնաքումը մօտալուտ է և դուրէ մինչև այս սուղերու հրատարակուելը լուրջ բանակցութիւններ ալ սկսած ըլլան այս իմաստով : Մեզ հետաքրքրող խնդիրը, սակայն ամէնէն աւելի ներկան և ապագան է : Օսմանցիներս պիտի խրատուի՞նք արդեօք այս դժբախտ պատերազմին արիւնաբոյր դատերէն թէ պիտի շարունակենք մեր նախկին դժբախտ ընթացքը

կայսրութեան ճակատագիրը վստահելով: Պիտի աշխատինք արդեօք լուրջ բարեփոխումներ ներմուծելու այս կայսրութեան մէջ, զայն արդիականացնելու և Եւրոպականացնելու թէ միջնադարեան քաղաքական և կրօնական ըմբռնումներ և անձկամիտ կուսակցամորտկան վարդապետութիւններ դեռ պիտի չարօնակեն դերիշխող ազդեցութիւն ունենալ մեր ներքին և արտաքին քաղաքականութեան վրայ:

Ինչո՞ւ ուրանալ և ինքնախաբէութեամբ ամէն բան վերջացած համարիլ: Այսօր ակնյայտնի է թէ խաղաղութենէն ետքը մենք ունինք արեւելքով հետաքրքրող դեանադէտներու օրակարգին վրայ կարգ մը խնդիրներ, զորս կրնանք կարճ խօսքով Հայկական, Գրգական, Սլերիական և Արարական անուանել: Այս դժբաղդ կայսրութեան վերջին դարերու պատմութիւնը ցոյց կուտայ թէ այսպիսի հարցեր բանի վիճակորական ու ոտտիկանական միջոցներով բարեկամող լուծում չեն գրուներ: Պէտք է փնտռել տարբեր ճամբաներ, տարբեր լուծում: Եթէ այս անսահելաժող Եւրոպական ազդերու փորձառութենէն օգտուիլ ուղենք, մեծապէս կը նպաստենք մեր ներքին անդորրութեան և ճշմարտապէս զօրանալուն և յառաջդիմելուն: Ահաւասիկ Անդլիան, ուր 50 միլիոն Անգլիացիք 400 միլիոն տարբեր տարբեր ցեղերու և կրօններու պատկանող ազգերու ճակատագիրը կը վարեն: Ահաւասիկ Աւստրիա, ուր բազմապիսի և բազմակրօն տարբեր կայսրութեան մը չորս ընտրուած Եւրոպական մեծ տէրութիւն մը չինած են, չնայելով որ անոնց մէջ զիրար բնաջինջ ընելու ձգտող Սլաւ և Գերման տարբեր կը գտնուին: Պետական ինչ նուրբ արուեստով այս բոլոր իրերամարտ տարբերը միեւնոյն կայսրութեան ամբողջութեան համար կ'աշխատին, չնայելով որ իրենց զրացի նոյնիսկ ցեղակից թագաւորութիւններ և կայսրութիւններ ունին: Ապստամբութիւններ տեղի չեն ունենար այս կայսրութեան մէջ, Ազգայնական պայքար կը մղուի, բայց քաղաքակրթական հողին վրայ, իրաւանց հաւատարմութեան համար, բայց ոչ երբեք պետական կազմալուծման ի նպաստ: Մեր վարիչ չրջանակներուն մէջ ալ արդեօք այս ըմբռնումը պիտի թափանցէ՞ կատարելապէս. արդեօք այն քաղցր

խօսքերն ու խոստումները, զոր նեղ պարագաներ կը ներշնչեն, պիտի իրականանա՞ն ճշմարտապէս: Սահմանադրութեան հիմնական և վեհ սկզբունքները՝ արդարութիւն, հաւատարմութիւն, եղբայրութիւն, ազատութիւն բառին բուն իմաստով պիտի ներմուծուին այս կայսրութեան տմէն դաւաններուն մէջ: Մենք Հայերս ազատութեան համար հին և նոր բէժիմներու միջոցին ամէնէն բազմաթիւ զոհեր տուած ըլլալով և ցայսօր ամէնէն ծանր պայմաններու մէջ ապրելով հանդերձ ուրիշ բան պահանջած չունինք բայց միայն սահմանադրական հիմնական սկզբունքներու զործադրութիւնը: Դժբախտաբար դեռ չունեցանք կառավարութիւն մը որ մեզի կատարելապէս ապահովէր այս տարրական իրաւունքները: Մենք կատարելապէս զիտակից ենք թէ մանաւանդ Փոքր-Ասիոյ մէջ, Օսմանեան կայսրութեան բարդաւաճումին և ծաղկումին նպաստող ամէնէն կենսական տարրերէն մէկն ենք մեր ընդունակութիւններով, մեր չարքաշ աշխատանքի կարողութեամբ: Մենք չառ լաւ զիտենք թէ, եթէ Օսմանեան կայսրութիւնը եւրոպականանայ, մենք այս կայսրութեան ի սպաս պիտի գնենք մեր բոլոր հոգեկան ու ֆիզիքական կարողութիւնները. միայն այժման միջնադարեան պետական կազմակերպութիւնն է որ մեր արժէքը փայլեցնելու արդելք կ'ըլլայ ի միաս ամբողջ կայսրութեան: Ռուսիա կովկասի Հայերէն քիչ օգտուեցաւ տնտեսապէս: կովկասը այսօր չահաւատան մը դարձաւ Ռուս պետութեան համար Հայերու անխոնջ ջանքերուն չորհիւ էապէս: Հնդկաւստանէ սկսեալ մինչև Ամերիկա խաղաղ և քաղաքակրթական ազդերուն վայել պայմաններու մէջ ապրող Հայերը օգտակար եղած են թէ՛ իրենց և թէ՛ այն պետութեանց, ուր ապրած են: Միթէ մեր Օսմանեան երկրին մէջ այս բախտին չը պիտի արժանանանք:

Քրիստոնէութեան կանուխ օրերուն մէջ ունեցած զարդացումին պատճառը սա էր որ առաջին քրիստոնէական ամէն պատահութիւն կը գործածէին Աւետարանը քարոզելու համար և կը ճանչնային իրենց պարտականութիւնը Քրիստոսի թագաւորութիւնը տարածելու համար:

ՃՈՆ. Բ. ՄՈՐ

ՄԵՐ ԳՈՒԼԵՃՆԵՐԸ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒԳՈՒԼՍՈՑ ԳՈՒԼՔ, Լ. ԳՈՒԼԻՍ

Վերջերս Գոլէճի մէջ մարմնամարզի մասնաւոր ուշադրութիւն դարձուած է : Այս տարի բերում է մարմնամարզի համար Ամերիկացի ուսուցչուհի մը որ իր այդ ճիւղին մէջ ունեցած մասնաւոր հմտութեամբ շատ հաճելի և օգտակար դարձուցած է ֆիզիքական մարզանքները : Մեր խաղերն են Շուէտական մարզանքներ : Չմեռ ըլլալուն համար մինչև հիմա այդ խաղերը տեղի ունեցած են շէնքին մէջ, բայց դարնան տեղի պիտի ունենան պարտէզին մէջ : Մարմնամարզի մէջ մինչև հիմա յիշատակելի մրցումներ չեն եղած, բայց որոշուած է որ մօտ աստիճան մրցումներ տեղի ունենան : Ֆիզիքական մարզանքներու անհրաժեշտութիւնը և անոնց մտաւորական վիճակի վրայ ունեցած մեծ ազդեցութիւնը գնահատելով Գոլէճի վարչութիւնը պարտաւորիչ ըրած է մարմնամարզական դաստիարակները, այնպէս որ ուսանողները բոլորն ալ կը մասնակցին . բացառութիւն կը կազմեն ցերեկեանները միայն :

ԱՆԱԹՈՒՐԱՍ ԳՈՒԼՔ, ՄԱՐԶՈՒՍՆ

Մարզախրախն խաղեր. — Համաշխարհային Ե. Ք. Ընկերակցութեան եռամիս նշանաբանը — հողի, միաք և մարմին — եղած է նաև նշանաբանը Գոլէճի, որ կը հաւատայ թէ այս երեակ ոյժերու ներգաղնակ գործակցութեամբն է որ կը ստեղծուի ճշմարիտ մարդը : Ունինք երեք մարզախրախն կազմակերպութիւններ, Հայ, Գոյն և Ռուս, որոնք մերթ առանձնաբար և մերթ միասնաբար կը կազմակերպեն դաշտային խաղեր — զպրոցական տարուան սկիզբն ու վերջը — հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ, որ տեսնուողի կ'ունենան ի մէջ այլոց հետեւեալ խաղերը — Կոտտնի վազք, 80 եարտա խոյանք, 220 եարտա խոյանք, 1/4 մղոն վազք, միամղոն վազք, 80 եարտա արգելավազք hurdle race, լայն ստանուժ (broad jump), վազելով վերստանում (high jump), ձողով վերստանում, (pole vault), կաւտակ նետել (discus throw) երկաթագունդ նետել (putshot) : Ամենօրեայ սովորական խաղերն են հետեւեալները, զամբղամուխ գնդակ (basket ball), բիրահար գրն-

դակ (base ball), ոտնադնդակ (foot ball), քեկիս և այլն : Մրցումներու առթիւ յաջող մարզիկներ կը վարձատրուին զանազան մրցանակներով — յաճախ մետաղներով : — Գոլէճին նոր շէնքին մէջ նախապատրաստութիւններ եղած են մօտ ապագայի մը մէջ մարմնակրթականքը աւելի պիտական դրութեան մը վերածելու համար : Խաղերու համար ունինք ընդարձակ դետիններ, պտոյտի համար անասնման դաշտեր ու լեռներ, աննման օդ ու տեսարան : Ահա թէ ինչո՞ւ մեր աշակերտները շատ քիչ անգամ կը հիւանդանան :

* * * Մարմնակրթանքի օգտակարութիւնը մեծապէս չեջտած է նաև Անաթոլիա Աղջ. Վարժարանը, ուր ուսանողներն աւելի գրութեանապէս կը մարզուին մասնաւոր առաջնորդի մը հսկողութեան ներքեւ : Աղջկանց մարմնակրթանքի մաս կը կազմեն յաճախակի դաշտային պտոյտներ, զամբղամուխ գնդակաղ և քեկիս :

* * * Փետր. 23ի կիրակին աշխարհի ընդհանուր ուսանողներու աղօթքի օրը ըլլալով Գոլէճն ու Աղջկանց Վարժարանը առտու և իրիկուն միասնաբար աղօթածողովներ ունեցան : Իրիկուն ժողովը օգտակար և շահեկան եղաւ : Տքթ. Թրէյսիի պարզ ու քաջալերիչ մէկ քանի խօսքերէն վերջ շատեր — մեծ մասամբ ուսանողներ խօսեցան : Առտուն կանուխ Աղջ. Վարժարանը կարգերու յատուկ ժողովներ տեղի ունեցան, իսկ կէսօրէ վերջ ընդհանուր ժողովներ, որոնց մէջ եռանդեամբ զանազան անձինք պատկերացուցին Քրիստոնէական անհատական կեանքի կարեւորութիւնը գործնական կեանքի մէջ :

* * * Փետր. 29ի առտուն հաւաքոյթ մ'ունեցանք ի պատիւ օգրացեալ փրոֆ. Պէդճեանի փրոֆ. Մանիսաճեան յուզուած ձայնով իր մեծ ուսուցչական օգտաշատ կեանքը ներկայացուց ներկաներուն : Որոշուեցաւ ուսուցչներու և ուսանողներու կողմէ ցաւակցական ու միութեամբ նամակներ գրել Այնթապի Գոլէճի ուսուցչներուն և ուսանողներուն :

* * * Մարտ 6ին կէսօրէ վերջ, Վարդանանց Տօնին առթիւ դասախօսութիւնները դադրեցան : Իրիկունը Հայ ուսանողական կազմակերպութիւնը — Ծաւորչան — չքեղ երեկոյթ մը տուաւ, ուր հաճելի ժամանց մը ունեցանք :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐՆԵՐ

ԱՆԿՈՒՄ ԷՏԻՐՆԵՒ

Անցեալ չորեքշաբթի վերջ գտաւ Էտիրնէի հերոսական զինադրութիւնը, որ տեւեց տօնոյ 151 օր: Առաւօտեան ժամը 7ին քաղաքին քաջարի պաշտպան հրամանատար Շիւքրի փաշա անթիւ հետադրով մը խնացուց Բ. Դրան թէ այլեւս կրտող չէ զինադրել: Կէս ժամ յետոյ խնացուց թէ Պուլիարներն սկսան մտնել, իսկ ինք ձեռնարկած է այրել կառավարական և զինուորական շէնքերը: Տին մեծ ջանք եղաւ ի Պոլիս ուրիշ հետադիր ալ տառնալու, բայց ի վերջ: Խզուած էր հազարաւոր զուլթիւնը: Ահաւաստիկ մանրամասնութիւններն ըստ Պուլիարական գործաշարքի տեւան. երկրորդ բանակի հրամանատարը քաղաքին դէմ յարձակման նշանը տաւաւ Մարտ 24ի կէսօրին, երկու ժամէն կրակն սկսաւ սաստիկութեամբ ամէն կէտի վրայ և տեւեց մինչև իրիկուան ժամը 8, երբ մեղմացաւ քիչ մը սրպէս զի զինուորները սրտորաստուէին յառաջացեալ զիրքերուն վրայ քաշել: Գիշերը արեւելեան հասուածի Պուլիարները անցան Գումատէքէն, մինչև ժամանակ ահել թափով գործեցին դաշտային հրետանին և պաշարման թնդանօթները: 25ի արեւածագին սուրին յարձակմամբ զրաւուեցան յառաջացեալ ամբողջ թիւներէն Գուլթէփէ, Մալթէփէ, Սապունճըլար, Էսկիզուլուզ, Փաշաճըլար, Տէմիր Գուլու և ամբողջան 12 թնդանօթ ու 300 զերի: Հիւսիսի և հարաւի զիրքերն ալ յարձակում կրեցին և հետզհետէ անուեցան 1,000 զերի, 6 խորարնէյց և 21 թնդանօթ: Երեւելային Օսմ. չառ թնդանօթներ լուեցին և գիշերը քանդուեցան արուեստական արգելքները: Հիսուսեալ անուառ սուլիաւոր յարձակում գործուեցաւ ամբողջ զմին վրայ և զրաւուեցան Ալվազ Պապա, Այճը Օղլու, Բէնթուհէլիք, Գուրուշէյի, Գալվազ, Գայըզ բերդերը և միւրանոցներ, հիւսանդանոցներ և այլ հանրային շէնքեր սկսան հրդեհուիլ Օսմ. հրամանատարին հրամանով: Զօր. Իվանով անմիջապէս վարչապետ Մ. Կէչովի հետադրեց քաղաքին անկումը և Պուլիարներուն Էտիրնէ մուտը: Վարչապետը հայրենաշունչ ճառով մը ի-

մացուց զայն Ստորանիյէի և բանակին հանդէպ չնորձակաւութեան ուղերձ մը քուէարկել տալէ ետեւ փակեց նիստը Մարտ 27ին: Նոյն օր Զար Ֆէրախմանա երկու որդիներուն և չորս զորավարներու հետ ուղեւորեցաւ Էտիրնէ, որ հասաւ կէսօրին, և քաղաքը չրջելէ ետեւ զօրանցք մը կառարկել տուաւ զինուորներուն: Զին. աղետմբին մէջ տեսաւ Շիւքրի փաշան, որ իր սուրը յանձնեց, բայց Զարը ետ դարձուց զայն և խորին լուրթեան մէջ գովեց ահոր քաջութիւնը: Գիւրի բռնուած 16 փաշաներ և սպաներ Սոֆիա զրկուեցան Շիւքրի փաշայի հետ և պատվանքով ընդունուեցան հոն 29ին: Երեւելային Պուլիար բոլոր նախարարները Էտիրնէ միկնեցան ներկայ գանուելու համար դահարանական ազօթքին որ կիրակի տեղի ունեցաւ հոն: Առաջին անգնելութիւններու համաձայն, Էտիրնէի առման կօրեայ կռիւներուն մէջ Պուլիարներու կորուստն եղած է 11,000 սպանեալ և վիրաւոր, իսկ Սերպերունը 1,200: Օտար զաւուրը և ժողովուրդը ապահով կը մնան չնորձիւ Շիւքրի փաշայի, որ բնակչութեան հրամայեց հաւաքուիլ Ննի Էտիրնէ, օտարներու յատկացուած ապահով թաղը: Երանակչութիւնը կարծուածին չափ յուսահատ վիճակի մէջ չէ: Պուլիար նախարարութիւնը առաջին տոթիմով որոշեց 100,000 ֆրանքի ալիւր և 20,000ի աղ, չաքար և այլ անհրաժեշտ պիւտոյք բաշխել անխափր: Հետագրի կայանը և կլեկարական լուսարձակը քանդուած են: Արտայի կամուրջը կործանուած չէր ամբողջովին և երկաթուղին մինչև այդ կամուրջը նորոգուեցաւ: Նայե Ֆրայե փրեւե կ'իմանայ Սոֆիայէ թէ քաղաքին զրաւման գործողութիւնը 45 ժամ տեւեց և 51,000 զերի տարուեցան, որոնց մէջ կան 17 փաշա և 1,220 սպայ, 64ր Գերման, 18ր Բուսմանայի և 6ր Պեյճիպի: Իսկ Մաքեմ կ'իմանայ թէ զերիներուն մէջ կան 18 Գերման սպայ և զօրաց թիւն է 48,000: Ֆիլիպէէ հետադիր մը կը հաստատէ վերջին թիւը և կ'ըսէ թէ թնդանօթներուն թիւն էր 460: Փողոցներուն մէջ ընդհարումը անուրի եղած է, վասն զի հարկ էր խորարնէյցներով պաշտպանուած պատնէշներ քանդել յառաջանալու համար: Ի բոլր բերդաքաղաքին անկման Պուլիար ամբողջ բանակը խանդավառ ազադակներ արձակած է Սեւ Մովէ մինչև Մարմարա և Մարմարայէ մինչև Եգէս կան:

Էտիրնէ բաղմամբիւ հախառամարաներ տե-
սած է անդեալին մէջ: Ունի 100,000 բնակիչ,
բազում մզկիթներ (9ը կարեւոր) և 10-12 կա-
մարջ: Նահանգը կը բաժնուի հինգ սահմադի-
և կզերուած է հրեք ծովով որոնք են Սիւ-
Մով, Մարմարա Մով և Եգէական Մով, Կա-
րեւոր նաւահանգիստներն են Տէտէ Աղաճ, Է-
նոս, Մաքրի, Ռոտոսթո և Պուրկաղ: Շիւքրի
փաշա Տաղիստանցի է և ի մօրէ Գուրդ:
Ծնած է 1854ին: Ամրաշէն սպաներու վարժա-
րանին չըջանը աւարակէ էտեւ ուսած է Գեր-
մանիոյ և Ֆրանսայի մէջ: Հրեաանիի և Ֆրանս-
սերէնի ուսուցիչ եղած է Փանկալթիի զին-
վարժարանին մէջ և 12 տարի պաշտօնավարած
է Էտիրնէ, որու ամբողջութիւնները իր շինու-
թիւններն էին գրեթէ ամբողջովին:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԵՒ ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆ

Էտիրնէի անկումը, թէև անխուսափելի կը
նկատուէր, երբ իրականացաւ՝ չվրպեցաւ
ցաւի և վիշտի սարսուռ աղբիւ պարտեալնե-
րուն, և խնդ ու խանդավառութիւն յաղթա-
կաններուն ու անոնց համակիրներուն: Նշա-
նակելի փոփոխութիւն կրեց կացութիւնը և
քաղաքական դուշմաններ սկսան բաղմաղան
հաւանականութիւններ ներկայացնել, որոնց
մէջ ամէնէն ամուրը սա կ'երեւէր թէ գինա-
կիցները պիտի չգոհանան տէրութիւններու
կողմէ առաջարկուած Միտեա-Էնոս սահմանա-
դծով, այլ պիտի պնդեն Միտեա-Ռոտոսթո գծին
վրայ և առ նուազն պիտի պահանջեն Միտեա-
Սարոս գիծը, մանաւանդ քանի որ բերդաքա-
ղաքին անկումով պիտի կրնան իրենց գիրքերը
զգալապէս զօրացնել ի Չաթլաճա գինուորով ու
հրետանով: Այս ենթադրութեան ոյժ կու տային
Չաթլաճայի ամբողջութիւններուն վրայ հաստատ-
ուած բուն յարձակումներուն հետ մերթ ընդ
մերթ յեղեղուող սա հեռադարձերը թէ ար-
դէն խոյ Պուլկարիա այդ մասը գլմում ըրած
է այսինչ տէրութեան, և թէ տէրութիւնները
տրամադիր կ'երեւին ի նկատ առնել այդ գի-
մումը, քանի որ կ'ուշանան Բ. Գրան ևս հա-
զորգիլ ինչ գեղոց որ միւս պատերազմիկնե-
րուն հաղորդեցին հաշտութեան համար միջ-
նորդելու իրենց պայմաններուն նկատմամբ:
Ուրախալի է սակայն գիտել որ Պուլկարիա և
Սերպիա Էտիրնէի անկումին վրայ արձակեցին
իրենց երրորդ կարգի պահստները, թէև

զեռ չպատասխանեցին տէրութիւններու զե-
կոյցին: Եւ ուրախալի է որ մայրաքաղաքիս
զեռպանները, աննորստ ամէն ենթադրութիւն-
ներու հակառակ, երկուշարթի պաշտօնապէս
Օսմ. Արաաքին դործերու նախարարին մա-
տուցին իրենց հաւաքական ծանուցագիրը,
յոյս յայտնելով որ մինչև հինգշարթի կ'ըն-
դունին անոր պատասխանը: Ծանուցագիրը
յարեւման է անոր որ միւս պատերազմիկնե-
րուն տրուեցաւ և անցեալ չարթու ամբողջու-
թեամբ երեցաւ այս էջերուն մէջ: Մէկ տար-
բերութիւն ունի միայն, որ անկարեւոր է:
Նախորդ ծանուցագիրը կ'ըսէր թէ սահմանա-
գիծը Էնոսէ պիտի սկսի և Միտեա յանգի՝
նախ Մարիցայի, յետոյ Էրկէնէի ընթացքին
հետեւելով, իսկ ներկայս այդպիսի մասնաւո-
րութիւն չյիշեր, այլ կ'առաջարկէ Էնոսէ Մի-
տեա կրկարող ուղիդ գիծ մը, որով վճապէս
Պուլկարիոյ կը մնան Վիզէ և Լիւլէ Պուրկաղ,
Իսդալա, Ուզուն Բէօփրիւ և Հայրէպուլու,
Խոյ Թուրքիոյ՝ Բէշան, Մալկարա, Չորու,
Սէյլալէր, Գարըլարան և Սէրայ ու Մար-
մարայի ափերը: Յուսանք որ Շքոտայի
կնճիւն ալ հարթուի փութով: Մոնթե-
նեկրո, տէրութիւններու խորհրդին անսա-
լով տեղի տուաւ Աւստրիան պահանջնե-
րուն: Բայց գիտել տուաւ թէ Աւստրիոյ ըն-
թացքը չէզոքութեան բռնարարում է: Մոն-
թենեկրեան բանակին վերին հրամանատար Տա-
նիւ իշխանը Շքոտայի Օսմ. հրամանատարին
նամակ մը գրեց թէ Նիքիթա թագաւորը կը
թոյլատրէ որ 50 ժամու մէջ մեկնին բերդա-
քաղաքին բոլոր ոչ-պատերազմիկները: Էռառ
փաշա պատասխանեց թէ չնորհակալ է, բայց
հրահանգ չունի իր կառավարութեանէն: Մարտ
28ին Չէթինեի մեծ զեռպանները հաղորդե-
ցին Լանտոնի զեռպանածովին որոշումը
նկատմամբ Ալպանիոյ սահմաններուն և Շքոտ-
այի պաշարման, և պահանջեցին դադրեցնել
պաշարումը: Կ'ըսուի թէ Նիքիթա թագաւորը
այդ առիթով սասուեց Աւստրիան և Ռուս
զեռպանները և պատասխանեց թէ պիտի հրա-
մայէ չարունակել ոմբակոծումը: Հետեւալ օր
լրացաւ արուած պայմանաժամը և Շքոտայի
զէմ դործուեցաւ բուն յարձակում մը որ
զայրացուց զԱւստրիա: Նոյն օր Մոնթենեկրո
նախկին արաաքին նախարար Վոյվոտ կալքո

վուրդովիչ և գերագոյն տառանի անդամ Մ. Լ. Պաքիչ Նաքովա մեկնեցան մամուլակցելու համար կարծեցեալ կրօնափոխութիւններու և փալիչ կրօնաւորին սպանման պարագաներուն քննիչ խառն յանձնաժողովին: 30ին ուրիշ դիմում մը եղաւ ի Չէթինեէ՝ հաղորդելու համար թէ Բ. Դուռը Աւստրիոյ նախաձեռնութեամբ Շքոտրայի Օսմ. հրամանատարին կը հրամայէ արտօնել ոչ-պատերազմիկներու մեկնումը և ինդրելու համար որ Մոնթենեկրօի օտար զին. կցորդներուն թոյլ տրուի Բ. Դրան այդ ծածկագիր հրամանը էստատ փաշայի հաղորդել: 31ին Թուրքերը Թարապոչի կողմէ յարձակում գործեցին և պաշարողները վերսկսան ուժեղանումը: Արապիա և Մոնթենեկրօ չպատասխանեցին տէրութիւններու ղեկոյցին, որով հրաւիրուեցան պաղերեցնել պաշարումը, բայց կէս պաշտօնապէս զգացուցին թէ պիտի խորհրդակցին իրենց ղինակիցներուն հետ: Արապիա կը ջանայ իր ղինակիցն համուզել որ տէրութիւններուն չանտատէ, միւս կողմէ տէրութիւններուն խմացուց թէ հարկադրուած է անոր օգնել մինչև հաշտութեան կնքումը: Իսապիա ալ իր հաշտարարի գերը կը շարունակէ Մոնթենեկրօի մօտ և սկսած է Յունաստանի հետ բանակցիլ Ալպանիոյ հարաւային սահմաններուն նկատմամբ: Յարգ անվթար կը մնայ տէրութիւններու համերաշխ գործակցութիւնը Պալքանեան ամէն հարցի վրայ, ինչ որ կը նպաստէ խաղաղութեան պահպանման և հաշտութեան ապահովուելուն:

Ն Ե Բ Ք Ի Ն

Բ. Դուռը, տէրութիւններու միջնորդութեան առաջարկին նախապատրաստուած բլաւտլ, երեքշաբթի կէսօրէ առաջ տուաւ իր պատասխանը, որով իր ծանօթ խաղաղատիրութեամբ կ'ընդունի հաշտութեան համար առաջարկուած հիմերն իրենց ամբողջութեամբ: Յետոյ Օսմ. հրամանատարին հրահանգ զրկեց թշնամութիւնները դադրեցնելու ժամանակին նկատմամբ: Մինչև հինգշաբթի առաւօտ ծառօթ էջը թէ ղինակիցները պաշտօնապէս պատասխանած են նոյն ծանուցագրին: Մոնթենեկրօ սակայն երեքշաբթի մերժեց Օսմ. հրա-

մանատարին յանձնելի ծածկագիր հեռագիրը զրկել, բայց յայտնեց թէ պատրաստ է Օսմ. հրամանատարին հաղորդել բնակչութեան մեկնումին համար տրուած բացայայտ հեռագիր մը: Գալով Ալպանիոյ սահմաններուն, ըստ թէ պիտի խորհրդակցի ղինակիցներուն հետ, բայց ցաւ յայտնեց թէ պիտի չկրնայ Ալպանիոյ սահմանուած տեղերը պարպել, քանի որ պատերազմի մէջ է Թուրքիոյ հետ:

Չարեքշաբթի Նորկիոս թագաւորին յաղարկաւորութեան առթիւով հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ մայրաքաղաքիս Ռոս դեսպանատան մատարան մէջ: Նաւահանգստի բոլոր մարտնասերը, Իսապիանէն զատ, կիսաձողի վրայ Յունական զրօշ պարկեցին ի նշան սգոյ:

Չեռնհառ իշխանութիւնը խոտիւ կը պահանջէ տարւոյս կալուածատուրքի առաջին մասնավճարը և թէմէթթիւի կէսը փութով վճարել, անտեղի երկիւղի տալով չտալու համար դարնանային տեղափոխութիւնները քիչ մը յետաձգել և կ'սպաննայ խոտլայոյդ սուտ լուրեր տարածողները մայրաքաղաքի պաշարման վիճակի չըջանակէն անմիջապէս վտարել:

Որոնց որ անկ է՝ հրամայուեցաւ մեծ շուկաներու (հալ) չինութեան համար 4,000 քառ. մեթր տարածութեամբ ղեռններ գտնել ի Բեւրա, Գաւրքէօյ և Իւսկիւտար:

Սպանիական նոր դեսպան Մ. Օրի շարաթ կայսեր ներկայացաւ պաշտօնապէս — Դաւադրութեան իրրիւ պարագլուխ ամբատանուած Սաթվէթ Լութֆի պէյ պատերազմական տառանի յանձնուեցաւ, և պաշտօնապէս ղեկուցուեցաւ թէ մայրաքաղաքիս գին. հրամանատարը Աւստրիան ղեկպանէն ներս մտնող բանոր ձերբակալման միջոցին գործուած օրինական թերութիւններուն համար:

Ա. Ի. Ե. Տ. Ա. Բ. Ե. Բ

Անցեալ ուրբաթ Բուլբրթ Գոյէճի մարմնամարզի տարեկան հանդէսը տեղի ունեցաւ Հիմնադրի Օրուան առթիւով և Նախագահը ուղերձ մը խօսեցաւ նոյն հաստատութեան բարեարքներէն Մր. Բ. Բուլբրթի և Մր. Ճ. Բէնրաիի վրայ: Երեկոյին շրջանաւարտներու և կիսաւարտներու ճոխ սեղան մը արուեցաւ սիրուն անուկընկալներով համեմուած: — Երեքշաբթի զիշերը Կ. պոլսոյ Հ. Ա. եկեղեցւոյ Օժանդակ Օրիոր-

դաց Բնկ.ը հաճելի երեկոյթ մը տուաւ Այսու-
լը Զէշմէի Սբ. Երարդուլթիւն եկեղեցիին
գլխաւորութեան մէջ:— Էյպէզի (Կիլիկիա) ե-
կեղեցին 30-35 տունէ կը բաղկանայ, բայց
այս տարի ինքնապահ եղաւ: Հինգ տարի ա-
ռաջ ունէր 24 ոսկի մուտք միայն: Անցեալ
տարի այդ 122¹/₂ի բարձրացաւ: Այնթապի Գո-
ւէճին մէջ երեք աշակերտ ունի: Գարոցի յա-
տուկ դեմին մը գնած է 58 ոսկիի, բայց դեռ
քիչ մը պարտք ունի: Աւետարանիչ մը կը
պահէ չրջակայ գիւղերուն համար: Այս նպա-
տաւով կազմած է աւետարանական ընկերու-
թիւն մը, որու անդամները 27 են և անձամբ
այ կը գործեն գիւղերու մէջ:— Էքիզ Օլուզէ
(Բէշապ) կը գրուի թէ նիւթական մեծ կարօ-
տութիւն կայ այն չրջանակին մէջ, դորձ կը
պակիս և սղութիւն կը տիրէ: Գրամով խել
արմատիք չգտնուիր: Այս վիճակը դեռ 3-4 ա-
միս պիտի տևէ մինչև որ նոր բերք քաղուի:
Ուստի 150 ոսկիի անմիջական նպատակ մը կը
խնդրուի:— Տր. Յովհ. Գամպուրեան, որ Ա-
ֆիոն Գարահիտարէ Պրուսա փոխադրուեցաւ,
վերջերս Պերլինի մէջ վերաբուժական մասնա-
ւոր դասընթացներու հետեւած է նշանաւոր
Փրոֆէսորներու քով և սլաւաբարբի վկայա-
դիրներ ստացած:— Աւետարանիչ Վեր. Գ.
Ապլահատեան Աղեքսանդրիայէ Գահիրէ մեկ-
նած է Մարաշ 7ին: Վեր. Ա. Շիրաճեան Լան-
տոնէ Հոսմ գացած է Պերլինի ճամբով, անկէ
ևս չէպի Մարաշ մեկնած է Աղեքսանդրիոյ
ճամբով:— Տր. Հր. Մատթէոսեան, որ Եւ-
րոպա գացած էր Ատամնաբուժական համաժու-
ղովի մը իրրեւ պատուիրակի, մայրաքաղաքի
վերադարձաւ: Նմանապէս վերադարձաւ Յա-
րութիւն Էֆ. Կստանիկեան, որ Ամերիկա դա-
ցած էր գործով:— Պոլսեցի չափ ծանօթ բարե-
կամ մը, որ մեղրալուծման ուղևորութիւն կը
կատարէ Եւրոպայի մէջ, անցեալները եղական
փորձառութիւն մը ունեցաւ: Բրիտանիայէ
չոքեկաւ մասա իր կնոջ հետ և երեկոյթ
գիւղական պանդոկ մը իջեւանեցաւ՝ հետեւեալ
օր լեռնային պառոյտի մը հաճոյքը վայելելու
նպատակով: Գիշերն յանկարծ փոթորիկ ծա-
ղեցաւ և ամէն կողմ ձիւնով պատեցաւ: Ճամ-
բաները գոցուեցան և ինք ու ակիւնը 13 օր
փակուած մնացին պանդոկին մէջ զուրկ իրենց
ճամբան հագուստներէն և, որ աւելին է, ստիպ-
ուած՝ ուտեստի չափ ձգձիմ չափով մը գոհա-

նալու, քանի որ պանդոկապետը չգտնա-
յով թէ ս'ըջափ պիտի տէ՛ փոթորիկը, ոստիկ
ինսպութեամբ կը գործածէր իր սահմանա-
փակ պաշարը: Կասեցած չունինք թէ այս ուղի-
սակներ հաճելի զուգորդութիւններ ալ պիտի
ունենայ մեր բարեկամին համար, որ հիմա
Պերլին կը գտնուի:

ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

• Ազգ. Ժողովը անցեալ ուրբաթ վարչու-
թեան յանձնեց Վեմուշ Վրդ. Մաղսուտեանի
հաշտական խնդրին վերջնական կարգադրու-
թիւնը: Կը հաւաստուի թէ վանքադատական
բոլոր կալուածները վանքին փոխանցուած են,
բայց 4,700 ոսկիի կալուածներէն որոնց վրայ
է խնդրը:— Ազգ. Ժողովի անգամակցու-
թիւնէն վիճակով դադարած եկեղեցականներու
յաջորդներուն բնարութեան միջոցին նախկին
Պատրիարք Օրմանեան Սրբազան մեծամա-
նութիւն շահեցաւ ուրիշ երկու եկեղեցականի
հետ:— Հաճընի պրած աշխատանքին համար
հատուցման խնդրը նախարարներու խորհր-
դին ներկայուեցաւ և 6,000 ոսկի պահան-
ջող պատրիարքական զիր մը պատրաստուե-
ցաւ:— Խառն Ժողովի որոշմամբ Պատրիարք
Հայր չորեքշաբթի վարչապետին հետ տեսակ-
ցեցաւ զաւսուցչին անադահոյութեան ընդ-
հանուր հարցին և ռճրագործներու, մասնաւո-
րապէս վանայ քաղաքապետը սպաննողին, ըն-
ծերաւիպութեան և մասնաւոր չափաւորութեան
վրայ:— Գալֆաեան Որբանոցը 1912ին յաջո-
ղած է զրկիթէ հաւատարմակալ իր երեւմտա-
յայցը, ամբողջ բացն ըլլալով միայն 4.60 ոս-
կի: Կիրակի գիշեր գող մասա այդ հաստատու-
թիւնը և տարաւ մէկ պարկ օճառ, քանի մը
թիթեղ պանիր, պուշախ, դմակի եղ և քանի
մը քաշ ապուխտ:— Ալեքանիքի Հայ եկեղեցիին
մէջ հոգեհանդիսա կատարուած է Երկկոս-
թադաւորին համար և մեղրապոլիան ու քա-
ղաքապետը ներկայացուցիչ զրկած են եկեղե-
ցին:— Կը լսուի թէ Պուլայրի մարութիւնն
բուն մէջ իբր 3,000 Հայ զինուոր կայ, որոնք
Յունի. 26ի ճակատամարտին մասնակցած և
ունեցած են 93 սպանեալ ու 116 վիրաւոր:
Տիրա Երուանդ Միքիճեանեան երկրորդ մրցա-
նակ չահած է Փարիզի վերձակներու միու-
թեան մէկ մրցման մէջ, որու 350 հոգի կը
մասնակցէին:

Ա. Ե. Բ. Մ. Ե. ՎԵՇԻՇԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

Փահմալու Փաշա, Բիւրքէի խան, Դո. 32—34

ՊԱՅՊԸԼ ՀԱՌԻՍԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հետեւեալ գիրքերը գնելու համար պիտի ունենանք Փիթի, Պայպըլ Հառաք, Կ. պոլիս:

ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԲՐԻՍՏՈՍԻ	էջ	դր.
Ի ՎԵՐԱՅ ԱՇԽԱՐՀԻ:	92	—20
ԴՐԱՄԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԲԱՐՈՁՆԵՐ: Տօգ. Ուղարկուած քարտերը:	182	5.—
Լաթակաղմ:	8.—	
ԲԱՐ ՍՐԲԱԶԱՆ:	24	1.20
ԹԻՓ ԼԵՂԻՍ: Խիստ հրահանգիչ պատմութիւն մը:	223	2.—
Փառակաղմ:	2.20	
ՊՈՆԵՆ ԷՐՄ. ԹԻՐԱՔՏԷՍԻ: ԼԹԿԸՄ. 223	2.—	
Փառակաղմ:	4.—	
ԱՂԹՔ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ԱՌԱՆՋՆԱԿԱՆ:	183	2.—
Փառակաղմ:	3.—	
ՍԲ. ԲԵՌՆԱՐԴՈՍ: Անոր համառօտ կենսագրութիւնը:	86	—20
ԱԶԻԶ ՊԵՐՆԱՐՏՈՍ: Այնի քիթաղն էրմ. ԹԻՐԱՔՏԷՍԻ:	93	—20
ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԿԵՆՅԱՂ: Օգտակար թերագրութիւններով լի գիրք մը:	132	2.—
Լաթակաղմ:	3.—	
ԷՕՄՐ ՎԵՒ ԱԽԼԱԳ: ՊՈՆԵՆ ԷՐՄ. ԹԻՐԱՔՏԷՍԻ:	172	1.—
Պէշ գապլըսը	3.—	
ԲՐԻՏՈՆԵԱԿԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐ: Անդդիացի Նշանաւոր հեղինակի մը յոյժ օգտակար մէկ գործը: ԼԹԿԸՄ. 283	4.—	
Փառակաղմ:	6.—	
ԱՏԷՄ ՕԼԱՆ ԱՏԷՄ: Այնի քիթաղն էրմ. ԹԻՐԱՔՏԷՍԻ:	275	4.—
Պէշ գապլըսը	6.—	
ՄԷՅՐԻ ԼԱՅԸՆ: Ամերիկացի մէջ աղջկանց առաջին գիրքով լի վարժարանի հիմնադրուելին կենսագրութիւնը:	82	—20
ՄԷՅՐԻ ԼԱՅԸՆ: ՊՈՆԵՆ ԷՐՄ. ԹԻՐԱՔՏԷՍԻ:	93	—20
ՅԱՆՈՒՆ ՆՈՐԱ: Բարոյական վէպ մը:	206	3.—
ՊԱՄՏՈՒԹԻՒՆ ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՆ		

ՐԱՆԻ ԵՒ ՄԱՐԳԱՐԷՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՍԲ. ԳԻՐՔԻՆ այս մասերուն վրայ շահեկան ծանօթութիւններով լի ցուն գիրք մը:	536	5.—
Կիսակաղմ:	7.20	
ՆԱԴԼԻՅԱԹ ՎԵՒ ՆԷՊԷՎԻՅԱԹ: Մէշքիւր քիթաղն էրմ. ԹԻՐԱՔՏԷՍԻ:	646	5.—
Պէշ գապլըսը	7.20	
ԲՐԻՍՏՈՍԻ ԿԵԱՆՔԸ: Փրօֆ. ԼԵՆԻՆԿԱՆԻ ԹԻՐԱՔԷՆԻ աշխատարութիւն թարգմանութիւնը:	142	3.—
Փառակաղմ:	3.20	
ԲՐԻՍՏՈՍԸՆ ԷՕՄՐԻ: ԷՐՄ. ԹԻՐԱՔՏԷՍԻ:	152	2.20
Պէշ գապլըսը	3.20	
ՅԻՍՈՒՍ ԲՐԻՍՏՈՍԻ ՎԱՐՔԸ: Տօգ. ՍԹՔԸՐԻ մէկ ընտիր գործը:	190	2.20
Լաթակաղմ:	4.—	
Նոյնի փառակաղմը	4.—	
ԲՐԻՍՏՈՍԸՆ ՍԻՅՐԷԹԻ: Այնի քիթաղն էրմ. ԹԻՐԱՔՏԷՍԻ:	206	2.20
Պէշ գապլըսը	5.—	
ԲՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆԸ: «Եթէ Բրիտանիա մեզ հետ ըլլար ի՞նչ պիտի ընէր» սկզբունքին վրայ դրուած Բրիտանիական գործունէութեան յորդորող գիրք մը:	241	5.—
ԲՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ:	126	2.—
Լաթակաղմ:	3.—	
ԹԱԼԻՄԱԹ ԸՆԻՆ Ի ՄԷՍԻՀԻ: ԷՐՄ. ԹԻՐԱՔՏԷՍԻ:	103	2.20
Լաթակաղմ:	4.—	
ԲԵՐԱԿԱՆ:	12	—10
ՀԵԴԱՐԱՆ:	28	—20
ԱՌԱՋԻՆ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ: Պատկերազարդ:	144	4.20
ԻՐԵՐԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ:	70	2.—
ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ Բ.:	201	4.—
ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ Գ.:	234	5.—
ԱՂԻՍԱԿ ԲԱԶՄԱՊԱՏԿՈՒԹԵԱՆ:	1	—10
ԶԱՐՊ ՃԷՏՎԷԼԻ:	1	—10
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԹՈՒԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ:	105	2.—

ՄԵԶԻ ՂՐԿՈՒԱԾ ԳԻՐՔԵՐ

ՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆՆ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ Հիմ Հայ
Թարգմանադրան, զառաջինն ամ ի լոյս ըստ եր-
կուց ձևապիւր օրինակաց՝ համեմատութեամբ
Յունական բնագրին և թարգմանութեան Ներ-
սիսի Լամբրոնացուց, հանդերձ ներածութեամբ
և ծանօթութեամբ Յրհեշերիք Մորաւս։ Եւթն
լուսաարիւղ տախտակօք հանդերձ։ Յերուսա-
ղէմ ի Տպարանի Առաքելական Աթոսայ Ս.
Յակովբեանց, 1905—1911. էջ՝ ՇԻԵ+415,
զին՝ ամբողջ դիրքը 20 ֆր., ներածութիւն
առանձին 12 ֆր.։

ԱԻԵՏԱՐԱՆ ԸՍՏ ՄԱՐԿՈՍԻ, Զէյթունի գա-
ւառաբարբառով. Տպագր. Ա. Յ. Պոյաճեան,
1913, Կ. պոլիս։ Էջ՝ 64, զին՝ 60 փարա,
փոսթայի ծախք 10 փարա. զիմել Խմբագ-
րութեանն։

ՀԱԳԻԳԱԹ ՎԼԷ ՀԱՅԱԹ, զրեց՝ ՎԼԻՐ. Մ.
Կ. Փափաղեան, Նիւ Եօքս։ 240 մեծագիր է-
ջերէ բաղկացեալ հատոր մը, որ կը բովան-
դակէ ՎԼԻՐ. հեղինակին 13 գեղեցիկ քարոզ-
ները և երկու ճառերը, ինչպէս նաեւ պատ-
կերը։ Շինիչ ու օգտակար բովանդակութիւն,
մաքուր արիւղ ու կազմ։ Ձերմապէս կը յանձ-
նարարենք բոլոր մեր ընթերցողներուն։ Դին՝
լաթնակազմին 8 դահ., կիսալաթին՝ 5 դահ.։
Փոսթի ծախք 2½ դահ.։ Դիմել խմբագրութեանն։

ԻՆԹԻՊՍԷ ԻԼԱՀԻԼԵՐԻ, Տաճկերէն այս հա-
գեւորը երգարանը հիւանդանոցներու և հոգե-
ւոր պաշտամունքներու մէջ գործածելու շատ
յարմար է։ Հիւանդանոցներու տեսչութեանց
և տաճկերէն կարգալ գիտցողներու ջերմապէս
կը յանձնարարենք անկէ ունենալ։ Էջ՝ 171,
Դին՝ 8 դահ.։ Ստանալու համար զիմել առ
Տր. Տառ. Ամերիկեան Հիւանդանոց, Դոնետ,
նաեւ առ Մր. Ու. Ու. Փիթ, Պայպլը Հառու,
Կ. պոլիս։

Ա. Զ. Դ.

1913 տարուայ Մայիս 1էն սկսեալ (Հ. Տ.)
Նիկիոմիդիոյ Աւետարանական եկեղեցւոյն հա-
մար հոգեւոր պաշտօնէի մը պէտք կայ։ Սոքո
պաշտօնին փափաքողներ թող հաճին թղթակի-
ցիլ Տիար Ա. Կ. Պատուեանի հետ, Իզմիթ,
3—4

ՆՈՒՅՑԱԼ ՆԱԽԳԵՍ

ՍՐԲԱԶԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ

ՍԲ. ԵՐՐՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՅՆԱԼԸ ԶԷՇԵՐ, ԲԵՐԱ

Սիրայօժար մասնակցութեամբ

ՄԱԼԱԹՐՈ ՎԵՐՈՒՐՈ ՌԱՏԻԼԱՅԻ

(Երգիւնաւար)

Եւ ՄՐ. ՈՒ. ՍՄԻԹ-ԼԱՅՈՒՆ Երգիչ խումբից

Ուրբաթ 2/18 Ապրիլ 1913, Ժամ 3

Տոնակներ (10 եւ 20 դահ.) կը զտնուին
Փիլիսոփայուն վաճառատունն ի Բերա

ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆԻՔ

ԿԵՐԱՆԻ, ԱՊՐԻԼ 6

ԲԵՐԱ.— Այնալը Զէյմէ. ՍԵ. Երրորդու-
թիւն եկեղեցի. Ժամ 10 (Ը. Ե.) ՎԵՐ. Ա. Պ.
Շնաւունեան։

ԿԷՏԻԿ ՓԱՇԱ.— Ամերիկեան վարժարան,
Լանկայի եկեղեցի. Ժամ 10, (Ը. Ե.) ՎԵՐ.
Յ. Ա. Ճեմիզեան։

ՊԱՅՊԸԼ ՀԱՌԱՍ.— Ֆինճանճըլար Եօղուչու-
համանուէլ եկեղեցի. Ժամ 10.30 (Ը. Ե.)
ՎԵՐ. Յ. Դ. Կրիզորեան։

ՍԿԻԻՏԱՐ.— Ամերիկեան Դուէճի մա-
տուը. Ժամ 10 (Ը. Ե.) ՊաՏ. Կարապէտ Յ. Քե-
րոքեան։

ՊՅՅԱՃԸ ԳԻԻԿ.— Կոստիկեան բնակարան.
Ժամ 4 (Ը. Ե.) Տիար. Յ. Ֆեռնանդես։

ՊԱՅՊԸԼ-ՀԱՌԱՍ.— Այնթապի Կեղը. Թուր-
քիոյ Դուէճին Պոլսերեակ շրջանաւարանիցն
և հանդուցեալ Փրոֆ. Յ. Ա. Պէղճեանի ու-
սանողներէն ոմանք յառաջիկայ կիրակի Ժամը
3½ին (Ը. Ե.) Պայպլը Հառուի մատուռին մէջ
Յիշատակի Պաշտօն մը կարգադրած են Փրոֆ.
Պէղճեանի յիշատակին։ Այս առթիւ Ե. Ք.
Ընկերակցութեան ժողովը զանց պիտի առ-
նուի։ Բոլոր ժողովուրդը սիրով կը հրաւիր-
ուի այս Յիշատակի Պաշտօնին։